

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра німецької філології

На правах рукопису

БЕРЕЗЮК СВІТЛАНА ВАСИЛІВНА

**МЕТАФОРИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ВІЙНИ В НІМЕЦЬКОМУ
МЕДІАДИСКУРСІ**

Спеціальність 035 Філологія

Освітньо-професійна програма Мова і література (німецька). Переклад

Робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

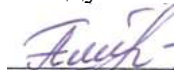
Науковий керівник:

ПАСИК ЛЮДМИЛА АДАМІВНА,
кандидат філологічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 4
засідання кафедри німецької філології
від 13 листопада 2024 р.

Завідувач кафедри

Пасик Людмила Адамівна

ЛУЦЬК – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Метафора в когнітивній лінгвістиці та медіадискурсі: типологія, функції та роль	6
1.1. Теоретичні засади дослідження дискурсу	6
1.2. Визначення та характеристика медіадискурсу	13
1.3. Поняття метафори та її роль у мові	20
1.4. Когнітивна лінгвістика та теорія концептуальної метафори	24
Висновки до розділу 1.	29
РОЗДІЛ 2. Метафорична концептуалізація війни в німецькому медіадискурсі	32
2.1. Основні типи метафор війни у німецькому медіадискурсі	32
2.2. Метафоричне позначення осіб на війні в німецьких медіа	44
2.3. Роль і функції воєнної метафори в німецьких ЗМІ	50
Висновки до розділу 2	60
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66

ВСТУП

Медіадискурс відіграє ключову роль у сучасній комунікації, відображаючи не лише інформаційні повідомлення, але й цінності, ідеології та світогляд суспільства. Важливим елементом цього виду дискурсу є метафорична концептуалізація, за допомогою якої люди здатні структурувати складні явища та події через уже знайомі концепти. Зважаючи на ситуацію в Україні, та й у світі загалом, особливо важливою темою є відображення війни в медіадискурсі.

Саме метафорична концептуалізація війни слугує ефективним інструментом для передачі складних політичних і соціальних явищ, спростовуючи їхню форму для кращого сприйняття аудиторією. Метафори мають здатність впливати як на сприйняття війни, так і на емоційний стан реципієнтів, формуючи їхнє ставлення до подій.

У своїх працях дослідженням дискурсу та метафори займались Дж. Лакофф [52], М. Джонсон [52], М. Фуко [46], Т. ван Дейк [55], Р. Водак [58], Н. Феркло [45], З. Харріс [49], Д. Буссе [42], Е. Бенвеніст [40], І. Варнке [56], Ю. Габермас [48], З. Віхтер [57], М. Тітсманн [54], В. Тойберт [42], З. Єгер [50], К. Коттер [43], Т. Кун [51], Р. Гіббс [47], Ш. Баллі [39], Д. Девідсон [44], М. Блек [41], Е. Рош [53], М. Полюжин [21], І. Шевченко [36] та ін..

Об'єктом наукової розвідки є концептуальні метафори, які використовуються для опису війни в німецькому медіадискурсі.

Предметом дослідження слугують засоби вербалізації метафор у німецькому медіадискурсі.

Метою дослідження є аналіз концептуальних метафор застосованих на позначення війни в німецькому медіадискурсі; визначення основних метафоричних структур та їхнього впливу на сприйняття війни в суспільстві.

Мета дослідження передбачає виконання таких завдань:

1. Дослідити метафори на позначення війни у німецькому медіадискурсі.

2. Ідентифікувати й описати основні концептуальні метафори та образи, що асоціюються з війною в медіа.
3. Визначити ключові метафоричні структури та їхні когнітивні основи, які використовуються для репрезентації війни у німецькому медіадискурсі.
4. Розкрити вплив метафоричних структур на емоційне та когнітивне сприйняття війни в суспільстві, зокрема їхню роль у формуванні ставлення громадськості до конфліктів.
5. Визначити, як використання метафор сприяє формуванню певних уявлень, стереотипів і установок щодо війни та які комунікативні функції вони виконують у медіадискурсі.

Для дослідження метафор війни у німецькому медіадискурсі було застосовано такі **методи**: контент-аналіз, когнітивно-лінгвістичний аналіз, дискурс-аналіз та метод порівняння.

Матеріалом дослідження є статті таких німецьких онлайн-видань, як *ZEIT, Welt, Tagesspiegel, Süddeutsche Zeitung, Stern, Spiegel, ots, n-tv, Merkur, Manova News, Euractiv DE, die Presse, der Freitag, Blick* та *Aargauer Zeitung*. А також німецька державна радіостанція та телеканал *Deutsche Welle* і вебсторінка *brb*.

Теоретичне значення дослідження полягає у дослідженні метафори та її ролі у формуванні суспільних уявлень про війну через медіа. Дослідження метафор дозволяє глибше зрозуміти, як медіа використовують мовні конструкції для передачі концептів війни, що впливають на громадську думку, емоційні реакції та політичні наративи.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що результати можуть бути корисними для аналізу і прогнозування впливу медіа на формування суспільних уявлень про війну.

Апробацію результатів дослідження було висвітлено у тезах на тему «Метафорична концептуалізація війни в німецькому медіадискурсі», опублікованих в збірнику «Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та

лінгводидактики» (Рівне, 2024) на V Всеукраїнській науково-практичній конференції 15 травня 2024 р.

Структура роботи. Магістерська робота, обсягом 76 сторінок, складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та ілюстративного матеріалу.

РОЗДІЛ 1. МЕТАФОРА В КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ ТА У МЕДІАДИСКУРСІ: ТИПОЛОГІЯ, ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ

1.1. Теоретичні засади дослідження дискурсу

Дискурсу є багатогранним поняттям і має велике значення у сфері гуманітарних та соціальних наук. Воно охоплює як процеси спілкування, так і структуру побудови мовлення, виступаючи не лише засобом передачі інформації, але й інструментом впливу на аудиторію, формування цінностей, ідей і соціальних установок.

Поняття *дискурсу*, як лінгвістичного терміну, вперше почали використовувати у ХХ столітті. Зелліг Харріс у своїй роботі «Аналіз дискурсу» першим використовує цей термін, трактуючи його як сукупність висловлювань (усних або письмових), застосованих однією або декількома людьми в певному контексті [29, с. 123; 49].

У 60-70-х роках ХХ століття дискурс вважали послідовністю взаємопов'язаних між собою речень або мовних актів, утворюючи певну комунікаційну одиницю. У такому розумінні дискурс трактувався як просте лінгвістичне явище, де основну увагу приділяли зв'язкам між частинами тексту, що забезпечують його когерентність [38, с. 50–58].

Однак до кінця 80-х років ХХ століття концепція дискурсу значно розширилась. Голандський лінгвіст Тойн ван Дейк розглядає дискурс не тільки як набір мовних висловлювань, але й як складне комунікативне явище, із певною системою знань та екстралінгвістичними факторами [38, с. 50–58].

У новітньому періоді *дискурс* розглядається як систематичне, методичне та понятійне мислення, яке має послідовну структуру, кожна частина якої є складником цілого, що робить це ціле придатним для пізнання. Систематичність забезпечує логічну організацію дискурсу, методичність відображає використання чітких принципів і стратегій побудови, а понятійність

спирається на когнітивну основу зі зрозумілих категорій та ідей. Завдяки послідовності та цілісності всі елементи дискурсу взаємодіють, створюючи завершений наратив, що допомагає краще пізнавати та пояснювати реальність, впорядковуючи знання та спрямовуючи думки адресата [22, с. 98–103].

Бачення поняття *дискурс* значно розширилося наприкінці ХХ століття, охоплюючи міждисциплінарний підхід і враховуючи не лише текстовий компонент, але й роль, яку відіграє адресат у формуванні змісту. Щоб отримати краще розуміння впливу дискурсу на мислення та поведінку людей у суспільстві, дослідники зосередилися на механізмах взаємодії «індивід – дискурс – суспільна свідомість». Паралельно обговорювалися відмінності між дискурсом, як динамічним процесом, який включає текст у контексті комунікації, і текстом, як статичною одиницею. Такий підхід демонструє системність аналізу, а також прагнення розкрити механізм дискурсу в суспільній свідомості [22, с. 98–103].

Незважаючи на існування у сучасній лінгвістиці численних варіацій трактувань терміну «дискурс», усе ще немає конкретного його визначення. Чимала кількість науковців з усього світу досліджувала та розвивала це поняття, надаючи йому свою дефініцію [7, с. 86–90]. Так у вчення критичного аналізу дискурсу значний внесок зробили Т. ван Дейк [55], З. Єгер [50], Р. Водак [58], М. Фуко [46] та інші. Дослідженням соціальних дискурсів займалися Д. Буссе [42], Ф. Германнс [42], В. Тойберт [42] та ін. [24, с. 182–187].

М. Фуко розглядає дискурси як набори текстів, пов'язаних за змістом, які функціонують у певному соціальному та історичному контексті. Дискурси не лише відображають реальність, а й формують її, визначаючи, які знання є істинними та які ідеї домінують. Дискурси об'єднують різноманітні тексти – письмові, усні, візуальні, правові чи інституційні – що передають спільну тематику і логіку. Для Фуко дискурс є інструментом влади, через який суспільство організовує знання, контролює їх поширення і впливає на соціальні

практики [46]. Водночас дискурс є динамічним, змінюючись під впливом нових знань і трансформацій у суспільстві [14, с. 81–86].

Д. Буссе описує дискурс як *«мережу знаків, слідів і стежок сегментів знання»*, підкреслюючи їхню динамічну та взаємопов'язану природу [42, с. 10–28]. Знаки, як одиничні елементи, набувають значення через взаємодію з іншими в контексті дискурсу, створюючи складну систему значень. Сліди відображають вплив минулого, залишаючи відбиток на сучасних висловлюваннях і ідеях, тоді як стежки показують шляхи розвитку знань через логічні переходи та аргументацію. Сегменти знання, що складають дискурс, взаємодіють один з одним, формуючи цілісну картину, яка постійно еволюціонує та адаптується до нових умов і контекстів [24, с. 182–187].

Т. ван Дейк у своїх розвідках наголошує, що дискурс є не лише формою комунікації, але й важливим механізмом соціальної взаємодії, в якій користувачі мови беруть активну участь, створюючи та обмінюючись значеннями [55, с. 45–89]. Вони не лише передають інформацію, але й взаємодіють через свою соціальну приналежність, оскільки кожен учасник дискурсу приносить у комунікацію свою соціальну ідентичність, досвід і контекст, що визначають його роль у конкретній соціальній групі чи категорії. Тексти, створені в межах певного дискурсу, несуть з собою відбиток приналежності до конкретних соціальних груп, професій, організацій чи культур, що вказує на те, як дискурс є інструментом соціалізації та передачі норм і цінностей. Крім того, дискурс виступає як механізм самоідентифікації, оскільки учасники взаємодіють не лише як мовці, але й як представники соціальних ролей, що відображають їхню приналежність до певних спільнот [3, с. 66–70].

Е. Бенвеніст, який вперше розмежував оповідання та дискурс, є основою теорії дискурсу як прагматизованої форми тексту. Бенвеніст визначає дискурс як мовлення, яке привласнюється суб'єктом, що говорить, і яке відбувається під час процесу комунікації між адресантом і адресатом [40]. Важливим елементом дискурсу є не лише передача інформації, але й бажання адресанта вплинути на

свого співрозмовника. Таким чином, дискурс відрізняється від оповідання тим, що звертає увагу на активну роль учасників комунікації та на те, як вони взаємодіють під час створення та сприйняття висловлювань [22, с. 98–103].

Дискурс згідно з позицією І. Варнке – це сукупність текстів, що не існують ізольовано, а формують взаємозв'язану систему, де значення кожного тексту визначаються через контекст інших текстів [56, с. 3–54]. Тексти обмінюються значеннями та інтерпретаціями, що дозволяє їм створювати референтні значення, які змінюються залежно від їхніх взаємозв'язків і соціокультурних контекстів. Таким чином, кожен текст отримує своє значення в рамках більш широкої дискурсивної мережі, яка організовує і передає знання через взаємодію різних текстів [24, с. 182–187].

Німецький філософ Ю. Габермас дефініціював дискурс як форму комунікації, що базується на аргументації [48, с. 605]. За його концепцією, дискурс стає простором для обговорення спірних питань, у якому домагання значущості, що викликають сумніви, піддаються раціональному аналізу. Габермас підкреслює важливість дискурсу як засобу досягнення взаєморозуміння через конструктивний діалог, заснований на логіці, обміні аргументами та критичному оцінюванні різних точок зору [22, с. 98–03].

З. Віхтер вбачає під дискурсом «бесіду» між текстами, підкреслюючи його діалогічну природу. Цей підхід акцентує на тому, що текст не є замкнутим або ізольованим об'єктом, а завжди є частиною ширшої комунікаційної мережі, де кожен текст взаємодіє з іншими, створюючи діалог. Тексти постійно реагують один на одного, коментують, уточнюють чи контекстуалізують зміст, що виводить їх за межі одноразового спілкування і перетворює на частину постійного процесу взаємодії. Така діалогічність означає, що дискурси не лише обмінюються інформацією, але й формують знання через взаємну інтерпретацію, де кожен новий текст є відповіддю на попередні та в свою чергу створює передумови для наступних. Таким чином, дискурс розглядається як динамічний процес, в якому тексти постійно впливають один на одного, обмінюються ідеями та поглядами, що дозволяє створювати багатогранне

значення в межах соціальних, культурних та історичних контекстів [57, с. 261–284].

Згідно з М. Тітсманном дискурс – це система мислення, що виходить за межі конкретних текстів. Відповідно до його концепції, дискурси не обмежуються лише набором текстів, а є абстракцією, що об'єднує й організовує ідеї, принципи та логічні структури, які можуть існувати незалежно від конкретних текстів. М. Тітсманн підкреслює, що дискурс формується через системи міркувань і процеси абстракції, які дозволяють створювати узагальнені моделі та концепти, які не залежать від окремих висловлювань чи текстів, а відображають більш глибокі закономірності і структури думки [54, с. 47–61].

В. Тойберт, у співпраці з Д. Буссе, розглядає дискурс як умовні зібрання текстів, об'єднаних спільною темою та змістовими зв'язками. Такий підхід підкреслює, що дискурс є не буквальною, а концептуальною об'єднанням текстів, які можуть бути створені в різний час, у різних місцях і різними авторами, але пов'язані спільними ідеями чи проблематикою [42, с. 10–28].

Н. Феркло трактує дискурс як засіб упорядкування соціального світу через мову, який не лише відображає, а й формує суспільну реальність, підтримуючи ідеології та владні відносини. Науковець наголошує, що мова завжди ідеологічна, адже в текстах і висловлюваннях приховані цінності й установки, які закріплюють нерівність [45, с. 121–138]. Дискурс слугує інструментом соціального домінування через контроль над мовою та значеннями, підтримуючи існуючі соціальні структури та владні відносини. Водночас, нові дискурси здатні змінювати ідеології й трансформувати суспільство, що підкреслює важливість критичного аналізу мови для виявлення механізмів влади та боротьби з соціальною нерівністю [26, с. 3–15].

За видом мовлення дискурс поділяється на монологічний і діалогічний. Монологічний дискурс характеризується односторонньою комунікацією, коли висловлюється особа, тоді як діалогічний передбачає взаємодію між кількома учасниками, що обмінюються репліками [36, с. 233–236].

Дискурс за адресатним спрямуванням поділяється на інституційний та персональний. Інституційний дискурс пов'язаний з офіційною або професійною взаємодією, як-от у сфері уряду чи бізнесу, тоді як персональний зосереджений на міжособистісному спілкуванні, що відображає особисті стосунки та повсякденні взаємодії [36, с. 233–236].

За умов різних настанов і комунікативних принципів дискурс поділяється за характером взаємодії. Це може бути аргументативний дискурс (базується на логічних доводах і переконанні), конфліктний дискурс (спрямований на вираження протистояння між сторонами) та гармонійний дискурс (орієнтований на досягнення злагоди та співпраці) [36, с. 233–236].

Український вчений Ф. С. Бацевич пропонує класифікацію дискурсу за кількома важливими аспектами. Перш за все, дискурс аналізується як прояви комунікації в суспільстві. Це може бути як вербальне так і невербальне спілкування, а також і дискурс мовчання, де тиша, за словами лінгвіста, виступає засобом вираження [2, с. 376].

Другий аспект стосується каналів комунікації, через які передається інформація. Бацевич виділяє візуальний дискурс (передача значень через зображення та кольори), слуховий дискурс (звукові повідомлення, такі як музика чи телефонні дзвінки) і тактильний дискурс (дотики та фізичний контакт) [2, с. 376].

Третій підхід охоплює правила спілкування та прагматичні цілі мовлення. Це етикетний дискурс – що відповідає нормам ввічливості, лайливий дискурс – який порушує ці норми, демонструючи емоційність чи агресію, та дидактичний дискурс, спрямований на передання знань [2, с. 376].

Також, українські лінгвісти І. Шевченко та О. Морозова запропонували багатовимірний підхід до класифікації дискурсу, який охоплює різні аспекти комунікативного процесу. По-перше, дискурс класифікується за формою на усний і письмовий, залежно від способу передачі інформації. Усний дискурс передбачає безпосередню взаємодію між мовцями, що дозволяє швидкий обмін репліками та емоціями, тоді як письмова форма спрямована на збереження

інформації, забезпечуючи її тривале використання та доступ до читання [36, с. 233–236].

Дискурс за соціально-ситуативним параметром класифікується відповідно до сфери його функціонування, що відображає специфіку комунікативних ситуацій. Наприклад, військовий дискурс, політичний дискурс, медіадискурс, рекламний дискурс та ін. [36, с. 233–236].

За характеристиками адресанта і адресата дискурс поділяється з урахуванням соціально-демографічних, професійних та політичних особливостей учасників комунікації. Соціально-демографічний дискурс враховує вікові, гендерні та територіальні фактори. Соціально-професійний дискурс зосереджується на специфіці мовлення представників певних професій або занять. Соціально-політичний дискурс стосується комунікації, що формується в межах ідеологічних або політичних груп [21, с. 90–98].

За функціональною та інформативною складовими дискурс поділяється на інформативне та фатичне спілкування. Інформативне спілкування спрямоване на передачу знань, фактів чи емоцій, забезпечуючи обмін важливою інформацією між учасниками комунікації. Фатичне спілкування виконує функцію підтримання соціального контакту між співрозмовниками, наприклад у вигляді буденних розмов, ввічливих фраз чи коротких реплік, що сприяють встановленню або збереженню позитивних стосунків [36, с. 233–236].

Дискурс за формальністю та змістовністю поділяється залежно від жанру і рівня офіційності. Це включає різноманітні жанри, такі як художній, науковий та публіцистичний. Також враховується ступінь офіційності. Офіційне мовлення застосовується в ділових і професійних контекстах, тоді як неофіційне характерне для дружнього чи побутового спілкування [36, ст. 233–236].

Отже, поняття дискурсу є багатограним та багатовимірним. Його значення та трактування варіюються залежно від контексту дослідження. У сучасному розумінні дискурс охоплює як процеси комунікації, так і способи

побудови висловлювань, враховуючи соціальні, культурні та когнітивні аспекти.

Серед згаданих дефініцій у цій роботі нам імпонує визначення, запропоноване Д. Буссе та В. Тойбертом, оскільки воно об'єднує ключові риси дискурсу, а саме його концептуальність, динамічність та здатність організовувати знання у межах певної тематичної структури. Цей підхід підкреслює, що дискурс постійно змінюється, залишаючи простір для нових ідей і текстів, що забезпечує його актуальність у сучасних міждисциплінарних дослідженнях.

1.2. Визначення та характеристика медіадискурсу

Дискурс є комплексним поняттям, яке охоплює різні форми комунікації – мовлення, текст, діалог або інші символічні системи, що використовуються для передачі інформації та взаємодії між людьми. Структура та зміст дискурсу відображають реальність і у той же час впливають на неї, формуючи суспільні, культурні та глобальні зміни, такі як екологічні катастрофи, війни та політичні зміни.

За класифікацією Т. ван Дейка існують такі види дискурсу, як науковий дискурс, медичний дискурс, політичний дискурс, медіадискурс, корпоративний текст і мовлення [8, с. 120–123]. У цьому дослідженні ми зосередимось на медіадискурсі.

Медіадискурс відіграє важливу роль у сприйнятті та розумінні світу як для суспільства, так і для кожної людини індивідуально. Сьогодні масмедіа є одним із основних засобів впливу на суспільну та мовну свідомість, політичне та культурне життя [24, с. 185].

Медіадискурс є складним і багатогранним явищем, яке охоплює множинність дискурсів, що відображають різноманітність сучасного суспільства. Оскільки засоби масової інформації передають не один, а безліч різних типів дискурсу, саме поняття «медіадискурс» є умовним. Будь-який

дискурс, представлений через медіа, набуває характеристик медіальності. У сукупності ці різні дискурси формують загальний медіадискурс, який можна досліджувати як єдину інтегровану систему впливу на суспільну свідомість і формування уявлень про реальність [20, с. 32].

Медіадискурс відрізняється від інших типів дискурсу своєю мета-функцією – він не лише констатує факти, а й формує способи їх подання. Замість того, щоб просто відображати реальність, медіадискурс активно її конструює, об'єднуючи різноманітні елементи (факти, думки, емоції) в єдине смислове поле. Ці конструйовані знання є відносними і залежать від контексту, в якому вони подаються [20, ст. 32].

Згідно з К. Коттером існує три основних підходи до вивчення медіадискурсу – аналітичний підхід, соціолінгвістичний підхід та так званий «нелінгвістичний» підхід [43, с. 416–436]. *Аналітичний дискурс* фокусується на аналізі учасників, теми, функції та структури дискурсу. Дослідники, які використовують цей підхід, звертають увагу на конкретні елементи комунікації: хто говорить, про що, для чого та як організована комунікація. Цей підхід дозволяє чітко структурувати медіадискурс і визначити його компоненти [24, с. 182–187].

Соціолінгвістичний підхід акцентує увагу на вивченні мовних варіантів, стилю та жанру медіадискурсу. Дослідники аналізують, як різні варіанти мови використовуються у засобах масової інформації залежно від соціальних, культурних або регіональних контекстів. Такий підхід допомагає краще зрозуміти як різні соціальні фактори впливають на форму та зміст медіадискурсу. *«Нелінгвістичний» підхід* охоплює галузі, що виходять за межі лінгвістичного аналізу, такі як політологія, медіа-дослідження, комунікація та культурологія. Через цей підхід медіадискурс досліджується у контексті ширших соціальних і політичних процесів, аналізуючи взаємодію медіа з владою, ідеологією та культурними змінами [24, с. 185].

Медіадискурс виконує низку функцій, таких як *когнітивну, ціннісну, конструювальну, комунікативну, інформативну, регулятивну, персуазивну,*

інтегративну, культурну та гедоністичну функцію. Виконуючи *когнітивну функцію*, медіадискурс сприяє формуванню знань та сприйняттю реальності. Через медіа люди споживають інформацію, що дозволяє їм розуміти та інтерпретувати світ довкола. Це в свою чергу формує бачення подій, процесів та ситуацій [24, с. 185].

Ціннісна функція медіадискурсу полягає в тому, що медіа висвітлюють певні цінності, впливаючи на суспільні норми та стандарти поведінки. Це формує моральні орієнтири, пропагуючи або засуджуючи певні ідеї. Через *конструювальну функцію*, медіадискурс бере активну участь у створенні соціальних реалій, формуючи думки, погляди і сприйняття подій. Медіа не тільки відображають реальність, а й активно впливають на її конструювання у думках людей [15, с. 275].

Виконуючи *комунікативну та інформативну функції*, медіадискурс служить основним джерелом інформації для масової інформації. Поширення інформації забезпечує обмін думками, ідеями та даними між індивідами та суспільством. *Регулятивна функція* медіадискурсу характеризується впливом медіа на поведінку людей, регулюючи їхні дії через пропаганду, рекламу чи суспільні кампанії. Через *персуазивну функцію* медіадискурс використовується для переконання та впливу на думки і переконання аудиторії, наприклад політичні реклами чи соціальні кампанії [15, с. 275].

Медіа об'єднують суспільство, сприяючи взаєморозумінню та створенню спільних цінностей, тим самим виконуючи *інтегративну функцію*. А от *культурна функція* характеризується відображенням та формуванням культурних норм медіадискурсом, передаючи традиції, мову, мистецтво та інші культурні аспекти. Медіа також виконують розважальну *гедоністичну функцію*, забезпечуючи споживачів контентом для відпочинку та задоволення і сприяючи емоційному розвантаженню [15, с. 275].

Медіадискурс може бути як вербальним, так і невербальним, письмовим або усним, що демонструє його багатоформатність. Медіадискурс функціонує на різних рівнях, впливаючи не лише на мовну поведінку, але й на

прагматичний та психологічний рівні, що підкреслює його комплексний характер.

За змістом медіадискурс можна класифікувати як *універсальний*, *спеціалізований* та *фаховий*. *Універсальний медіадискурс* є найбільш загальним типом, що охоплює різні сфери суспільного життя, зокрема політичний, культурний, освітній, науковий та розважальний дискурс. Він спрямований на широку аудиторію і може використовуватись для передачі різноманітної інформації [10. с. 266–271].

Спеціалізований медіадискурс орієнтований на певні вікові групи або аудиторії з урахуванням гендерної орієнтації чи інших особливостей. Він є тематично вузьким і створюється для специфічних груп людей, що потребують певного контенту [10. с. 266–271].

Фаховий медіадискурс зосереджується на професійних аспектах людського життя, враховуючи специфіку різних галузей діяльності. Цей тип медіадискурсу адаптується до потреб спеціалістів і розглядає питання, пов'язані з конкретними професіями [10. с. 266–271].

Виділяють такі ознаки медіадискурсу, як *групова співвіднесеність*, *публічність*, *дисенсна орієнтованість*, *інсценування* і *масова спрямованість*. *Групова співвіднесеність* означає, що автор медіа тексту поділяє погляди певної соціальної групи або відстоює інтереси цієї групи. Медіадискурс відображає колективні переконання та ідеології, представляючи інтереси певної аудиторії [35, с. 309–313].

Медіадискурс є *публічним*, тобто орієнтованим на масового адресата. Це означає, що інформація передається широкій аудиторії, відкрито і доступно для всіх. Ознака *дисенсної орієнтованості* означає, що медіадискурс створює протиріччя, які стають основою для подальшої дискусії. Це дозволяє підтримувати увагу аудиторії і стимулювати її до обговорення та аналізу питань [35, с. 309–313].

Щодо *інсценування і масової спрямованості*, то медіадискурс впливає на декілька груп одночасно, через інсценування певних подій або явищ. Це в свою

чергу означає, що медіа створюють специфічні контексти та сценарії, які орієнтовані на широкі аудиторії. Масова спрямованість підкреслює той факт, що медіа одночасно охоплюють різні соціальні групи, впливаючи на різноманітні сегменти суспільства [35, с. 309–313].

Інформацію в ЗМІ можна класифікувати за тим, як вони впливають на наше мислення і які прийоми використовують для передачі інформації. Вона виділяє такі види, як *дискурс «якісної преси»*, *дискурс популярної преси* та *дискурс спеціалізованих видань*. *Дискурс «якісної преси»* характерний для серйозних, авторитетних видань, орієнтованих на інтелектуально розвинену аудиторію. Ці видання часто мають глибокий аналіз, науковий підхід до подачі інформації і пропонують контекстуальне та об'єктивне висвітлення подій [16].

Дискурс популярної преси орієнтований на широку аудиторію, яка шукає більш швидке та легке для сприйняття читання. Сюди відносяться «жовта преса» і глянцеві журнали. *Дискурс спеціалізованих видань* спрямовані на конкретні професійні групи або інтереси, такі як наукові та науково-популярні видання. Ці видання часто використовують термінологію та концепти, що є зрозумілими тільки вузькому колу людей, і мають на меті надання глибокого розуміння певної теми [15, с. 275].

Класифікація медійних текстів є важливим інструментом дослідження, оскільки вона дозволяє систематизувати різноманітний медіаконтент та виявити закономірності його організації. Медіатексти поділяють на п'ять основних груп:

1. *оперативно-новітні* – це тексти, які безпосередньо повідомляють про актуальні новини або події. Зазвичай вони представлені у вигляді заміток у різних варіантах, де акцент робиться на швидкість подачі інформації без глибокого аналізу;
2. *оперативно-дослідницькі* – це інтерв'ю, репортажі та звіти, які поєднують оперативність з більш детальним розкриттям ситуації. Вони не лише передають факти, а й надають певне розуміння контексту події,

- доповнюючи повідомлення думками учасників або спостереженнями автора;
3. *дослідницько-новинні* – включають новину, але також містять більш глибоке осмислення ситуації, аналіз або оцінку події (такі, як кореспонденція, коментарі, колонка, рецензії);
 4. *дослідні* – це тексти, які можуть мати науковий або публіцистичний характер, орієнтуючись на детальне розглядання теми (статті, листи, огляди)
 5. *дослідницько-образні* – тексти, що поєднують глибоке осмислення з емоційно-образним підходом до подачі матеріалу. Вони можуть бути суб'єктивними, із використанням художніх засобів, щоб вплинути на читача і передати певну атмосферу або погляд на ситуацію (нариси, есе, памфлети) [25, с. 35–39].

Основні типи класифікації медіатекстів включають:

1. *Спосіб виробництва тексту* — текст може бути створений авторським способом (коли один автор є основним творцем) або колегіальним способом (коли текст створюється групою авторів або редакцією)
2. *Форма створення* — залежно від того, яким чином створено текст, він може бути усним (наприклад, під час радіо- або телевізійних ефірів) або письмовим (наприклад, стаття, блог)
3. *Форма відтворення* — цей критерій визначає, як текст буде передаватися аудиторії. Текст може бути усним (як у радіо чи телебаченні) або письмовим (як у друкованих ЗМІ або Інтернет-публікаціях)
4. *Канал поширення* — медійний текст може бути поширений через різні канали в залежності від засобу масової інформації: преса (газети, журнали), радіо, телебачення або інтернет (веб-сайти, соціальні мережі).

5. *Функціонально-жанровий тип тексту* — класифікація, заснована на функції тексту в медіа-середовищі. Тексти можуть бути різних жанрів: новини, реклама, публіцистика та інші.
6. *Приналежність до медіатопіку* — це визначення основної теми чи предмету, яким займається медіатекст. Він може бути присвячений політиці, економіці, культурі, спорті тощо, і належати до певного медіатопіка [25, с. 35–39].

Згідно зі сферою реалізації медіадискурсу існує: 1) *радіодискурс* – дискурс, що поширюється через радіо і включає мовлення, побудоване на звукових ефектах, музиці, діалогах та інших аудіоелементах; 2) *теледискурс* – дискурс, який реалізується через телебачення, де велика роль належить візуальним образам, відео, мові та різним жанрам телевізійної передачі; 3) *комп'ютерний дискурс* – дискурс, що охоплює інтернет-спілкування, блоги, соціальні мережі, форуми тощо [10, с. 270].

Реалізація функції комунікації в медіадискурсі включає різні види дискурсу: *PR-дискурс* спрямований на формування та підтримку позитивного іміджу організації, бренду чи особи, впливаючи на громадську думку для формування необхідного образу. *Рекламний дискурс* орієнтований на просування товарів і послуг, використовуючи стилістичні та риторичні прийоми для переконання споживачів через емоційний та ціннісний вплив. *Публіцистичний дискурс* фокусується на обговоренні суспільно важливих питань, не лише інформуючи, але й формуючи певну думку або пропозицію щодо подій [10, с. 270].

Отже, під медіадискурсом ми розуміємо форму комунікації, що поєднує в собі різні типи дискурсу (політичний, культурний, соціальний) та реалізується через засоби масової інформації. Він не лише передає інформацію, але й активно конструює реальність, об'єднуючи факти, думки та емоції у єдине смислове поле. Медіадискурс виконує такі функції: когнітивну, ціннісну, конструювальну, комунікативну, інформативну, регулятивну, персуазивну,

інтегративну, культурну та гедоністичну функцію. У цьому дослідженні нам важливі такі функції, як когнітивна, ціннісна та конструювальна.

1.3. Поняття метафори та її роль у мові

У житті кожної людини мова відіграє важливе значення. З її допомогою ми комунікуємо один з одним, обмінюємось інформацією, а також виражаємо емоції та почуття. Звичайно під час спілкування використовується не лише нейтральна, а й стилістично забарвлена мова. Найчастіше вживається саме метафора.

Існує чимало визначень метафори, але найпоширенішим з них є визначення Аристотеля. Як згадано в його творі «Поетика», *«Метафора – це перенесення слова зі зміненим значенням з роду на вид, або з виду на вид, або за аналогією»* [1, с. 25]. У звичному житті під терміном «метафора» розуміється використання слів у переносному значенні, що слугують не метою певної інформації, а своєрідними інструментами для прикрашення мовлення та привернення уваги читача або співрозмовника. Також, через застосування метафори мовець передає власні почуття та думки щодо певного об'єкту [32, с. 233–239].

Метафору спочатку вивчали як літературний прийом, який дозволяв порівнювати різні речі та робити мову більш яскравою. Вона вважалася відходом від звичайних правил мови, оскільки замінювала одне слово іншим, щоб створити цікавіший образ. У лінгвістиці погляди на метафору розділились – традиційний підхід трактує її як мовний інструмент, що прикрашає мовлення або компенсує брак лексики, тоді як когнітивний підхід бачить у ній механізм мислення, який допомагає концептуалізувати та осмислювати світ. Таким чином, метафора еволюціонувала від стилістичного прийому до ключового елемента, що відображає людське мислення [27, с. 30–33].

Вивчення метафори як лінгвістичного феномена зазнало значного розвитку в ХХ столітті. Особливо активними стали дослідження з 1970-х років,

коли когнітивні науки почали розглядати мову не лише як засіб спілкування, а й як відображення когнітивних процесів людини. Дослідженням теорії когнітивної метафори займалися Дж. Лакофф [52], М. Джонсон [52], Т. С. Кун [51], Р. Гіббс [47] та ін. Когнітивні дослідження показують, що метафора є фундаментальним елементом людського мислення та мови. Ми сприймаємо метафори так само швидко і автоматично, як і прямі висловлювання. Згідно з теорією когнітивної метафори, процес створення та розуміння метафор пов'язаний з активацією і взаємодією різних знань, що зберігаються в нашій пам'яті у вигляді так званих фреймів і сценаріїв [27, с. 30–33].

За Ш. Баллі, *метафора* є скороченим порівнянням, де абстрактне поняття поєднується з конкретним предметом в одному слові, що відображає тенденцію людського мислення конкретизувати абстрактне через знайомі образи [39, с. 184–202]. Хоча такі зближення часто ґрунтуються на нечітких або навіть нелогічних аналогіях, вони інтуїтивно зрозумілі, оскільки демонструють, як людина сприймає та осмислює світ. Метафора виконує важливу функцію – вона допомагає уявити складні й абстрактні явища через знайомі об'єкти, роблячи їх доступнішими для розуміння [5, с. 29–33].

Згідно з поглядами Д. Девідсона, *метафора* існує лише в контексті конкретного використання. Вона не несе в собі додаткового змісту, який можна було б виразити іншими словами [44, с. 31–47]. Значення метафори виникає в процесі взаємодії між текстом і читачем, і воно є суб'єктивним, тобто залежить від досвіду та уявлень кожного. Таким чином, метафора не є засобом передачі інформації, а скоріше інструментом для створення образів та викликання емоцій [6, с. 109–116].

М. Блек вважає, що *метафора* – це не пасивний інструмент, а активний учасник процесу пізнання. Вона не просто фіксує існуючі схожості між предметами, а й створює їх на основі контексту [41, с. 19–41]. Тобто, значення метафори залежить від ситуації, в якій вона використовується, і від того, як її розуміє слухач. Таким чином, метафора – це не статична структура, а динамічний процес, який постійно розвивається і змінюється [9, с. 56–64].

Метафора вміщає в собі подвійний зміст, поєднуючи дві різні характеристики предметів чи явищ. Існує безліч класифікацій метафор відповідно до їхніх характеристик та функцій.

Щодо розповсюдження метафор у мові виділяють *загальномовні* та *індивідуальні*. *Загальномовні метафори* широко використовуються в мовленні та мають загальноприйняте значення. *Індивідуальні метафори* є більш унікальними і створюються мовцем для передачі індивідуального бачення чи емоцій. Такі метафори потребують творчості і можуть бути зрозумілими лише в певному контексті певної аудиторії [32, с. 234–235].

Існують *двочленні* та *одночленні* за структурою метафори. *Двочленні метафори* містять два домени – *вихідний*, той з яким здійснюється порівняння, та *цільовий*, той який описується через метафору. *Одночленні метафори* містять лише вихідний домен. Цільовий домен у такому виді метафор не вербалізується і повинен бути зрозумілим читачу або слухачу через контекст і асоціації [32, с. 234–235].

За *функціональною* ознакою виділяють *номінативну*, *декоративну* (*художню*), *оцінну* та *наукову* метафору. Якщо предмет чи явище немає визначеної назви, тоді застосовується *номінативна метафора*. *Декоративна* (*художня*) *метафора* використовується для того, аби прикрасити мову та зробити висловлювання більш естетичними. Такі метафори надають висловам емоційної насиченості та створюють яскраві образи. *Оцінна метафора* застосовується для оцінки предмета, явища чи особи, надаючи позитивне або негативне ставлення. *Наукова метафора* використовується в освітній мові для пояснення складних понять через простіші вирази. Застосування такого виду метафори допомагає краще засвоїти новий матеріал, особливо в навчанні [23, с. 253].

За *способом становлення та існування* існують *фіксовані*, *образні* (*оригінальні*), *концептуальні* (*пізнавальні*) та *онтологічні* метафори. Фіксованими метафорами називають такі метафори, які через часте вживання більше не сприймаються як переносні вирази, хоч раніше і були образними. Ці

метафори ще мають назву «мертві» або «конвенціональні» (загальноприйняті). Образні (оригінальні) метафори – це спонтанно створені, творчі метафори. Вони мають непряме, символічне значення, яке ще не стало загальновідомим. Концептуальні (пізнавальні) метафори виникають при перенесенні ідеї чи інформації з однієї сфери знань в іншу. Онтологічна метафора допомагає проявити абстрактні поняття, такі як емоції чи ідеї, як щось конкретне або матеріальне [12, с. 44–52].

За формою вираження метафор виділяють *метафору-метаморфозу*, *метафору-персоніфікацію* та *метафору-каламбур*. *Метафора-метаморфоза* передбачає зміну однієї форми або суті на іншу, що супроводжується зміною вигляду. *Метафора-персоніфікація* характеризується наданням людських якостей абстрактному поняттю та його зображення у вигляді людини. *Метафора-каламбур* це складний тип метафори, що базується на грі слів або образів, і у якій відбувається несподіване зіставлення різних значень одного і того ж слова чи образу [12, с. 44–52].

Лінгвісти класифікують метафори за способом реалізації компаративного елемента, що лежить в основі метафоричного виразу. Такі типи називаються *метафора-порівняння*, *метафора-загадка* та *метафора, яка приписує об'єкту властивості іншого об'єкта* [18, ст. 70–84].

Метафора-порівняння будується на основі прямого порівняння двох об'єктів, де один об'єкт описується через інший на основі схожості. *Метафори-загадки* теж будуються на порівняннях, проте більш приховано і де об'єкти можуть бути представлені в загадковій формі. Тому, при їх використанні читач або слухач повинен докласти зусиль, аби розкрити їхній сенс. *Метафори, що приписують об'єкту властивості іншого об'єкта* створюють нове значення через переосмислення характерних рис [18, ст. 74].

Деякі науковці також виділяють *гіперболічну* та *лексичну* метафори. *Гіперболічна метафора* будується на основі перебільшення певної якості об'єкта. Вона поєднує метафоричне перенесення і надмірне перебільшення для підсилення ефекту та створення емоційно забарвленого висловлювання.

Лексична метафора перегукується із фіксованою метафорою, позначаючи метафору, яка через часте вживання втратила свою образність [18, ст. 74].

Отже, під метафорою розуміємо мовний вираз, який переносить значення одного об'єкта або явища на інший, створюючи нові зв'язки та образи. Метафора є потужним інструментом мовлення, що не тільки прикрашає мову, а й допомагає уявити абстрактні чи складні явища через знайомі образи, роблячи їх доступнішими для розуміння. Вона є не лише стилістичним прийомом, а й важливим елементом мислення, що сприяє концептуалізації та осмисленню світу.

1.4. Когнітивна лінгвістика та теорія концептуальної метафори

Когнітивна лінгвістика – це галузь науки, що досліджує взаємозв'язок між мовою та мисленням, і те, як людина сприймає, обробляє і використовує ту чи іншу інформацію [37, с. 142–146]. У центрі уваги когнітивної лінгвістики стоять пізнавальні процеси, які відбуваються у свідомості людини під час мовленнєвої діяльності. Когнітивна лінгвістика розглядає мову як інструмент, з допомогою якого люди спілкуються, мислять та структурують свої знання [28, с. 712]. Мовні вирази відображають концептуальні структури, з допомогою яких сприймається і впорядковується інформація [36, с. 142–146].

Когнітивна лінгвістика ґрунтується на кількох основних принципах, які пояснюють, як мова відображає і впливає на пізнавальні процеси людини. Такими принципами є *категоризація, прототипи, теорія когнітивних моделей, теорія концептуальних метафор та концептуалізація* [4, с. 11–18].

Категоризація – це процес групування об'єктів, подій або ідей у певній категорії для кращого розуміння та обробки інформації. Категоризація є центральним елементом пізнавальної діяльності, адже вона допомагає спрощувати складний світ і робить його більш зрозумілим [31, с. 117 – 123]. Категорії не є фіксованими структурами і можуть варіюватись залежно від контексту чи особистого досвіду. Часто категорії мають нечіткі межі,

наприклад, категорія *меблі* може включати стілець, ліжко, проте такі об'єкти як лампи чи полиці можуть частково належати до цієї категорії залежно від контексту [4, с. 11–18].

Прототипами є центральні або найбільш типові представники певної категорії, які використовуються для розуміння та класифікації інших елементів цієї категорії [13, с. 58 – 60]. Теорія *прототипів* була запропонована Е. Рош і суть її полягає у тому, що замість того, щоб мати чітко визначені межі для категорій, вони сприймаються через призму прототипів [53, с. 27–48].

Прототипи є найбільш характерними представниками категорії. Наприклад, у категорії *птахи* горобець або голуб можуть слугувати прототипами, так як вони мають спільні риси з іншими птахами (наявність пір'я, здатність літати тощо). В той час страус або пінгвін не зовсім відповідають цим характеристикам, проте все ще вважаються птахами [17, с. 392–400].

Прототипи також впливають на мовлення та комунікацію. При використанні мовних конструкцій, які стосуються категорій, люди покладаються на прототипи, щоб передати зрозумілість та точність [13, с. 58–60] [17, с. 392–400].

Теорія когнітивних моделей досліджує створення і використання ментальних моделей (схем, фреймів) для розуміння світу та як ці моделі відображаються в мові. Когнітивні моделі – це структуровані уявлення, які допомагають інтерпретувати інформацію, робити висновки та взаємодіяти з оточенням. Вони складаються з набору елементів і зв'язків між ними [30, с. 460–467].

Когнітивні моделі можуть включати концепти, категорії, прототипи, а також правила та схеми, які визначають взаємодію цих елементів. Наприклад, модель *ресторан* може містити елементи, такі як *меню*, *офіціант*, *стіл*, і також правила, які описують, як клієнт взаємодіє з офіціантом [30, с. 460–467].

У когнітивних моделях часто застосовуються схеми та сценарії. Схеми – це загальні структури, які організують знання про певні явища чи ситуації.

Сценарії ж це специфічні типи схем, які описують послідовності подій у конкретних контекстах. Вони допомагають передбачити, як розвиватиметься певна ситуація, опираючись на попередній досвід [30, с. 460–467].

Теорія концептуальної метафори була розроблена науковцями Дж. Лакоффом та М. Джонсоном. Частка *концептуальності* свідчить про відхід від традиційних поглядів метафори як простої мовної прикраси чи як літературного прийому. Концептуальна метафора структурно впливає на те, як люди сприймають світ і є невід'ємною частиною людської свідомості [52].

Дж. Лакофф та М. Джонсон вважають, що людська концептуальна система, за допомогою якої ми думаємо, побудована на метафорах. Тобто, люди розуміють більшість понять (концепти) через більш знайомі їм поняття. Наприклад, концепт *сварка* в багатьох культурах сприймається через метафору *війна* [52].

Науковці виділяють три види метафор: *просторову* (орієнтаційну), *онтологічну* та *структурну*. *Просторова* (орієнтаційна) метафора ґрунтується на фізичних та просторових уявленнях, таких як *вгору-вниз*, *вперед-назад*, *центр-периферія* та інші. Наприклад, у багатьох культурах *вгору* асоціюється з чимось хорошим, а *вниз* – із поганим [30, с. 460–467].

Онтологічна метафора – абстрактні поняття, такі як емоції чи ідеї, що сприймаються як конкретні об'єкти або речовини. Також існує *персоніфікація*, яка є різновидом онтологічної метафори. З її допомогою фізичні об'єкти або явища сприймаються як живі істоти, що дозволяє надавати їм людські характеристики та моделі поведінки [30, с. 460–467].

Структурна метафора – це когнітивний механізм, в якому одне абстрактне поняття структурується через інше, більш конкретне. У такий спосіб складні концепції стають зрозумілішими через порівняння з явищами, знайомими з досвіду [52].

Поняття концептуальної метафори тісно пов'язане із теорією концептуального аналізу та визначенням самого концепту. Концепт – це багатогранна ментальна структура, яка утворюється при зіткненні

індивідуального та суспільного досвіду. Через концепт відображаються знання про навколишній світ, а також він містить емоційну оцінку та культурні асоціації. Концепти взаємодіють між собою, утворюючи складну мережу, яка безпосередньо має вплив на людське мислення, мову та поведінку. Концепти є ключовим елементом культурної ідентичності, відіграючи значну роль у міжкультурній комунікації [19, с. 32–34].

У когнітивній теорії метафори Дж. Лакоффа та М. Джонсона процес метафоризації пояснюється через поняття *сфери-джерела* та *сфери-мети*. *Сфера-джерело* – це простір, застосований для структурування і розуміння іншого простору, який є більш абстрактним. Ця сфера зазвичай має конкретніший та фізичний характер. *Сфера-мета* – це абстрактний простір, який ми намагаємось зрозуміти за допомогою сфери-джерела. Сама ж метафоризація відбувається через накладання елементів однієї сфери на іншу. Тобто, концепції сфери-джерела проектуються на сферу-мету, допомагаючи краще зрозуміти або структурувати її [30, с. 460–467].

Концептуальна метафора, як явище природної мови, виконує *когнітивні* та *комунікативні функції*, які впливають на процес мислення та безпосередньо спілкування. *Когнітивна функція* метафори полягає у формуванні та поясненні концептів у свідомості людини. Так як концепти допомагають в осмисленні світу, метафора дозволяє легше зрозуміти абстрактні та складні концепти через певний досвід [34, с. 222–225].

Комунікативна функція ж полягає в тому, що вона актуалізує вже наявні концепти та допомагає підкреслити певні аспекти концепту в процесі спілкування. Іншими словами, під час мовлення метафора допомагає зосередитись на певних деталях концепту, які мають особливе значення для конкретної ситуації [34, с. 222–225].

Отже, когнітивна лінгвістика є міждисциплінарною наукою, яка досліджує, як мова відображає та впливає на пізнавальні процеси людини. Завдяки когнітивним моделям і метафорам, мова стає інструментом не лише спілкування, а й осмислення та структурування складної реальності. Ці процеси

демонструють нерозривний зв'язок між мовою, мисленням і культурним досвідом, підтверджуючи роль когнітивної лінгвістики у розкритті механізмів людської свідомості.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1

Концепція дискурсу впродовж ХХ століття значно розширювалась, перетворюючись із простого лінгвістичного явища на складний комунікативний процес, який охоплює не лише текст, але й соціальні, культурні та історичні контексти. Спочатку дискурс трактувався як послідовність мовних висловлювань, що взаємопов'язані між собою і формують текстову когерентність. Однак до кінця ХХ століття було визнано, що дискурс включає не тільки мовні компоненти, але й знання, соціальні механізми та екстралінгвістичні фактори, що визначають зміст і значення висловлювань.

Опираючись на визначення М. Фуко, Т. ван Дейка, Д. Буссе та інших науковців, під дискурсом ми розуміємо систему текстів, пов'язаних між собою через спільні теми, концепти або ідеї. Дискурс – це не лише набір окремих текстів, а й взаємодія між ними, де кожен текст формує і коригує значення інших.

Одним із підвидів дискурсу є медіадискурс, який слугує важливим елементом сучасної комунікації, що не тільки передає інформацію, але й активно формує наше сприйняття реальності через різноманітні типи та форми мовлення. Медіадискурс відрізняється своєю багатофункціональністю, виконуючи когнітивні, ціннісні, комунікативні, культурні та інші функції, що впливають на суспільні норми та індивідуальне сприйняття світу. Завдяки своїй здатності впливати на формування уявлень про реальність, медіадискурс стає важливим інструментом у соціальних і політичних процесах. Різноманітні підходи до його вивчення, такі як аналітичний, соціолінгвістичний та «нелінгвістичний», дозволяють глибше розкрити його вплив на суспільство. Медіадискурс може бути універсальним, спеціалізованим або фаховим, залежно від цільової аудиторії та тематики.

Отже, під медіадискурсом ми розуміємо складне явище комунікації, яке включає різноманітні форми мовлення, текстів та символічних систем, що передають інформацію через масмедіа. Медіадискурс не лише відображає

реальність, а й активно її конструює, формуючи уявлення про світ та впливаючи на суспільні процеси.

У медіадискурсі для передачі складних ідей та концепцій часто використовують метафору. Метафора є важливим інструментом мовного вираження, яка використовується не тільки для створення образів, але й для осмислення складних явищ. Вона еволюціонувала від стилістичного прийому в літературі до ключового елемента в когнітивних науках, що відображає процеси мислення людини. Метафори можуть мати різні функції: номінативну, декоративну, оцінну та пояснювальну, і можуть бути як загальномовними, так і індивідуальними, залежно від контексту. Їх можна класифікувати за структурою (одночленні та двочленні), функцією та способом реалізації. Метафора має здатність не лише виражати схожість між різними об'єктами, а й створювати нові значення, сприяючи більш глибокому сприйняттю світу. Це робить її не лише мовним, але й когнітивним інструментом, через який ми сприймаємо і розуміємо реальність.

Таким чином, під метафорою ми розуміємо мовний і когнітивний механізм, що поєднує абстрактні поняття з конкретними образами, створюючи нові значення та допомагаючи осмислювати складні явища. Метафора є активним інструментом пізнання, який залежить від контексту та взаємодії між текстом і реципієнтом, відображаючи інтуїтивне сприйняття світу через знайомі образи.

Когнітивна лінгвістика досліджує зв'язок між мовою та мисленням, показуючи, як пізнавальні процеси впливають на мовленнєву діяльність людини. Мова є не лише інструментом спілкування, вона відображає концептуальні структури, через які організовується наше сприйняття та обробку інформації. Основні принципи когнітивної лінгвістики, такі як категоризація, прототипи, когнітивні моделі та концептуальні метафори, допомагають зрозуміти, як ми структуруємо знання, інтерпретуємо світ та взаємодіємо з ним.

Метафори виконують когнітивну та комунікативну функцію, допомагаючи не лише організувати знання, а й акцентувати увагу на важливих аспектах у процесі комунікації. Теорія концептуальних метафор демонструє, як абстрактні концепти через метафори набувають конкретних характеристик, що полегшує їх розуміння та спілкування. З цього випливає, що концептуальна метафора – це когнітивний механізм, який структурно впливає на наше сприйняття і розуміння абстрактних концептів через перенесення елементів із більш конкретних або знайомих сфер досвіду.

РОЗДІЛ 2. МЕТАФОРИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ВІЙНИ У НІМЕЦЬКОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

2.1. Основні типи метафор війни у німецькому медіадискурсі

Метафори відіграють надзвичайно важливу функцію, адже вони не лише описують явища, а й конструюють реальність. В умовах війни, що беззаперечно є складним явищем, ЗМІ часто використовують концептуальні метафори для того, аби спростити складні теми і краще пояснити військові події та процеси. Метафори війни в медіадискурсі виступають не лише як інструмент вираження, а й як важливий механізм маніпуляції, який здатний формувати громадську думку, впливати на політичні настрої та сприйняття зовнішньої політики.

Німецькі медіа активно використовують метафори для опису військових конфліктів, інтерпретуючи їх через різні концептуальні схеми, відображені в мові та образах. Метафори, що використовуються для опису війни, можуть бути різними залежно від контексту.

У дослідженні було проаналізовано статті таких німецьких медіа, як *ZEIT, Welt, Tagesspiegel, Süddeutsche Zeitung, Stern, Spiegel, ots, n-tv, Merkur, Manova News, Euractiv DE, die Presse, Deutsche Welle, der Freitag, bpb, Blick* та *Aargauer Zeitung* та виявлено наступні концептуальні метафори.

I. Війна як злочин/ *Krieg als Verbrechen*

У концептуальній метафорі *Krieg als Verbrechen* війна розглядається як акт, що має юридичні і моральні наслідки. Таким чином держави чи організації, які беруть участь у війні, не просто ведуть бойові дії, а й вчиняють як воєнні злочини, так і порушення прав людини. Приклад такої метафоричної конструкції помітно в уривку статті „*Russische Militärs wegen neunfachen Mords verurteilt*“ видання *Stern*:

„Immer wieder hat Kiew den russischen Truppen schwere Verbrechen im Kriegsgebiet vorgeworfen.“ (Київ неодноразово звинувачував російські війська в серйозних злочинах у зоні бойових дій (Тут і далі переклад наш – Березюк С. В.)) (79, abgerufen am 08.10.2024).

Тут військові дії перетворюються на серію злочинів, які підлягають юридичній оцінці. Слово *Verbrechen*, використане у наведеній цитаті, закріплює образ війни як неправомірної, ставлячи під сумнів моральність і законність таких дій. У такому контексті війна трактується не як простий конфлікт між двома державами, а підсудний процес, де кожен акт насильства та агресії повинен розглядатися у правовій площині і отримує правову та моральну оцінку.

Читаючи публікацію далі простежуємо, що метафора *Krieg als Verbrechen* набуває глибшої та складнішої інтерпретації, де війна зображується не лише як незаконний акт, але й як морально засуджуваний вчинок:

„Nun ist im Urteil festgehalten, dass die Täter aus „politischem, ideologischem, rassistischem, nationalem oder religiösem Hass“ heraus den Mord begangen hätten.“ (Тепер у судовому рішенні зазначено, що злочинці вчинили вбивство з мотивів “політичної, ідеологічної, расистської, національної чи релігійної ненависті) (79, abgerufen am 8.10.2024) Таким чином особисті мотиви солдатів, зокрема політична, ідеологічна, расова та національна ненависть, призводять до серйозних злочинів.

Отже, метафора *Krieg als Verbrechen* вказує на подвійну природу війни: вона є не лише політичним інструментом, а й серйозним порушенням законів і моралі. Цей підхід дозволяє глибше аналізувати війну, зокрема, через призму індивідуальної відповідальності за скоєні злочини, сприяє посиленню критики війни та заохочує до більш відповідального ставлення до міжнародних конфліктів.

II. Війна як економічне змагання, бізнес/ *Krieg als wirtschaftlicher Wettbewerb/ Krieg als Geschäft*

Метафора *Krieg als wirtschaftlicher Wettbewerb* зображає війну не лише як військовий конфлікт за території чи політичну перевагу, але й як боротьбу за здатність фінансувати армію, забезпечувати її технікою та іншими ресурсами, які необхідні для тривалого ведення бойових дій. Така концептуальна метафора війни вжита у наступному уривку статті „*Selenskyj will eingefrorene russische Gelder für Waffenkäufe*“ видання *Süddeutsche Zeitung*:

„*Daher könne die Ukraine mit dem Kriegsgegner schon allein finanziell nicht mithalten.*“ (Саме тому Україна не може йти в ногу з ворогом лише фінансово) (83, abgerufen am 7.11.2024).

Ця метафора використовується для представлення фінансової асиметрії між Україною та Росією. Обговорюються не лише військові, а й економічні ресурси, які відіграють роль у війні.

Використання цієї метафори простежується і в статті „*Selenskyj will eingefrorene russische Gelder für Waffenkäufe*“ видання *Stern*, наприклад:

„*Allein die 'Schattenflotte' Russlands verdiente in fast drei Jahren Krieg mehr, als die ganzen Hilfen der Welt für die Ukraine in diesem Krieg zusammengekommen.*“ (Лише «тіньовий флот» Росії за майже три роки війни заробив більше, ніж уся світова допомога Україні у цій війні разом узята) (80, abgerufen am 7.10.2024).

Ця цитата підкреслює тіньовий флот як інструмент економічної сили, який Росія використовує в конфлікті проти України. Отож, війна зображується також як і битва за економічні ресурси та доходи.

У статті „*Der Trümmerhaufen*“ видання *Manova News* використано метафору *Krieg als Geschäft*, зображуючи війну як неминучий і руйнівний бізнес, в якому еліти наживаються, а населення страждає. Наприклад:

„*Der beste Kaufmann ist der Krieg. Er macht aus Eisen Gold*“ (Найкращий купець – війна. Він перетворює залізо на золото) (69, abgerufen am 7.09.2024).

Тут війна зображена як своєрідний торговець (*Kaufmann*), який отримує економічну вигоду (*Gold*) від руйнувань і страждань (*Eisen*). Ця метафора ілюструє цинічну перспективу того, що війна є фінансово вигідною для сильних світу цього, в той час як широкі верстви населення розплачуються за її наслідки. Також, у наведеному уривку цієї статті:

„*Sie wollten den Krieg, da es kein einträglicheres Geschäft für die Macht- und Besitzeliten, die Gebieter der Politmarionetten, gibt.*“ (Вони хотіли війни, тому що немає більш вигідної угоди для еліти влади та власності, господарів політичних маріонеток) (69, abgerufen am 7.09.2024) війна описується як «прибутковий бізнес», що приносить прибутки елітам, а ті, хто приймає рішення, метафорично зображуються як *політичні маріонетки* (*Politmarionetten*), які діють на службі у цих спекулянтів.

Отже, метафори *Krieg als wirtschaftlicher Wettbewerb* та *Krieg als Geschäft* дозволяють побачити війну з іншого боку, підкреслюючи її економічний вимір. Вони демонструють, як військові конфлікти можуть бути тісно пов'язані з економічними інтересами держав, корпорацій та окремих осіб. Це допомагає краще зрозуміти причини виникнення воєн та їхні наслідки для суспільства.

III. Війна як стихійне лихо/ *Krieg als Naturkatastrophe*

Концептуальна метафора *Krieg als Naturkatastrophe* переносить конфлікт у сферу природних катастроф, таких як шторм чи землетрус, і підкреслює непередбачуваність, небезпеку і масштаби цього явища. Війна постає як подія, яка не піддається контролю людини і повністю подолати чи запобігти її наслідкам неможливо.

Цей вид метафори часто зустрічається у виданні *Süddeutsche Zeitung*. Наприклад:

„*Wenn in meinem Land solche Unwetter wüteten, dann würde ich auch diese Entscheidung treffen*“ (Якби в моїй країні бушували такі бурі, то я б теж прийняв це рішення) (85, abgerufen am 9.10.2024).

Тут насильство і масштаби російських атак порівнюються з «буревіями, що вирують». Це робить війну схожою на стихійне лихо, яке є неконтрольованим і руйнівним, і в якому люди можуть лише реагувати на руйнування, та не можуть їм запобігти.

Ще одним прикладом є наступна цитата:

„*Die Situation ist schwierig, doch unter Kontrolle.*“ (Ситуація складна, але контрольована) (84, abgerufen am 27.10.2024).

Тут війна зображається як стихійне лихо або небезпечна подія, яка є загрозливою і масштабною, але залишається контрольованою. Як і у випадку з сильним штормом або землетрусом, люди часто говорять про утримання ситуації «під контролем», щоб заспокоїти людей. Таким чином, війна розглядається як майже позаземна сила, з якою люди повинні справлятися за допомогою цілеспрямованих заходів, навіть якщо вони не можуть повністю контролювати масштаби збитків.

Війну часто описують як нестримну, руйнівну силу природи, яка забирає життя людей. Ця метафора вказує на неконтрольованість і величезну шкоду, яку завдає війна. Видання *ZEIT* в одній із своїх статей пише:

„*Die Stadt Charkiw wurde mit schweren Angriffen überzogen.*“ (Місто Харків зазнало сильних ударів) (90, abgerufen am 31.05.2024). Тут образ атаки, яка «накрила» (*überzogen*) місто Харків, подібна до природної катастрофи, що насувається раптово й руйнівно. Слово *überzogen* описує обстріли як щось масштабне й всепоглинаюче. Це створює образ війни як стихійної сили, схожої до цунамі, спричиняючи неконтрольовані руйнування та великі втрати серед мирного населення.

У статті „*Stiller Abschied von der Ukraine*“ видання *Manova News* також простежується вживання метафори *Krieg als Naturkatastrophe*. Наприклад:

„*Seit Wochen nun schon wirbelt der ukrainische Präsident Wolodymyr Selenskyj den Westen mit seinem Plan für den Sieg über Russland durcheinander.*“ (Вже тижнями президент України Володимир Зеленський плутає Захід своїм планом перемогти Росію) (70, abgerufen am 31.10.2024).

Отож, у цій цитаті війна постає як вихор, а президент Володимир Зеленський представлений як ініціатор цього природного лиха, яке охоплює Захід і створює політичний хаос. Образ *Wirbelwind* підкреслює масштаб, інтенсивність і руйнівний потенціал його планів, які, немов потужний шторм, порушують звичний порядок і вносять значні корективи в розрахунки та стратегії західних урядів.

Отже, метафора *Krieg als Naturkatastrophe* яскраво передає руйнівну і непередбачувану природу збройних конфліктів. Порівнюючи війну зі стихійним лихом, медіа підкреслюють масштабність та безсилля людини перед обличчям такої сили.

IV. Війна як тиск/ *Krieg als Druck*

Концептуальна метафора *Krieg als Druck* розкриває війну як силу, що постійно впливає на війська і країну загалом, обмежуючи їхню свободу дій і витримку. До прикладу, вживання цієї метафори у статті „*Ukraine-Krieg: Schwere Kämpfe entlang gesamter Frontlinie*“ видання *Süddeutsche Zeitung* простежується у наступному рядку:

„*Zudem stehen die ukrainischen Truppen bei der Stadt Hirnyk unter Druck.*“ («Крім того, українські війська відчують тиск в районі міста Гірник») (84, abgerufen am 27.10.2024).

Вираз *stehen unter Druck* означає, що українські війська опинилися в умовах інтенсивного, безперервного військового і психологічного навантаження. Тут *Druck* символізує не тільки перевагу супротивника у фізичних ресурсах, а й сильний психологічний вплив на солдатів, що пригнічує їхній моральний дух і рішучість.

У згаданій статті також йдеться про:

„*Die Ukraine wird faktisch gezwungen sein, in Europa gegen Nordkorea zu kämpfen.*“ (Україна фактично буде змушена воювати з Північною Кореєю в Європі) (84, abgerufen am 27.10.2024).

Акцент на виразі *gezwungen sein* передає образ неминучого примусу, під яким перебуває Україна. Таким чином Україна діє не за власним бажанням, а вимушено, ніби під владою невидимої сили, яка змушує її вступити в конфлікт. Цей образ примусу відтворює ситуацію, коли країна не має можливості обрати інший шлях або уникнути конфлікту, що створює відчуття невідворотності та небажаної долі.

Ще одним прикладом використання концептуальної метафори *Krieg als Druck* зі статті „Ukraine-Treffen wegen Bidens Absage in der Schwebe“ видання *Süddeutsche Zeitung* є така цитата:

„Er [der Siegesplan] sieht aber vor, dank westlicher Hilfe den militärischen Druck auf Russland zu erhöhen.“ (Але він [план перемоги] передбачає посилення військового тиску на Росію завдяки допомозі Заходу) (85, abgerufen am 9.10.2024).

У цьому контексті війна виступає як інструмент впливу, що Україна застосовує завдяки підтримці західних союзників і військовому оснащенню, щоб змусити Росію відмовитися від її нинішнього воєнного курсу. Поняття *Druck* тут символізує як військовий, так і політичний примус, спрямований на те, щоб позбавити супротивника можливості вільного маневру.

Отже, концептуальна метафора *Krieg als Druck* ефективно передає напружену і обмежувальну атмосферу збройного конфлікту. Вона підкреслює, що війна – це не просто фізичне протистояння, а постійний психологічний і політичний тиск, який обмежує свободу дій. Ця метафора дозволяє розглядати війну не лише як зовнішній конфлікт, а й як внутрішній досвід, який формує поведінку і прийняття рішень.

V. Війна як насильство і загроза безпеці/ *Krieg als Gewalt und Bedrohung der Sicherheit*

Концептуальна метафора *Krieg als Gewalt und Bedrohung der Sicherheit* акцентує на війні не лише як на військовому конфлікті між державами, але й на

явищі, що має широкий психологічний вплив на цивільне населення, викликає страх і нестабільність. У цій метафорі війна постає як загроза не лише суверенітету та територіальній цілісності, а й самим основам життя цивільних людей, їхній безпеці та відчуттю захищеності.

Ось як вживає цю концептуальну метафору у своїй статті „*Ukraine-Krieg: Schwere Kämpfe entlang gesamter Frontlinie*“ видання *Süddeutsche Zeitung*:

„*Ohne entschlossene Schritte der Verbündeten werde Russlands Präsident Wladimir Putin nur zu weiterem ‚Terror‘ ermutigt.*“ (Без рішучих кроків з боку союзників президент Росії Володимир Путін буде лише спонуканий до подальших «терорів») (84, abgerufen am 27.10.2024).

У цій цитаті війна прямо названа терором, що змінює її сприйняття з традиційного конфлікту на більш руйнівне явище. Термін *Terror* не лише викликає уявлення про фізичне насильство, а й посилює емоційний та психологічний вплив, оскільки асоціюється з залякуванням і страхом.

Також, у статті „*Krieg gegen die Ukraine: So ist die Lage*“ це видання пише:

„*Seit Monaten ist nun ein Abnutzungskrieg im Gange.*“ (Війна на виснаження триває вже кілька місяців) (81, abgerufen am 28.02.2023).

У цій цитаті війна описується як *Abnutzungskrieg*, де основна мета не полягає у здобутті моментальних успіхів чи захопленні територій, а в систематичному знесенні противника. Така метафора викликає уявлення про затяжний, тривалий конфлікт, який несе постійні втрати ресурсів, людських сил і морального духу.

Отже, метафора *Krieg als Gewalt und Bedrohung der Sicherheit* висвітлює війну не лише як фізичний конфлікт між державами, але й як явище, що завдає значного психологічного удару по цивільному населенню. Таким чином війна постає як джерело страху, нестабільності та виснаження, що впливає не тільки на хід військових дій, але й на моральний стан та щоденне життя людей.

VI. Війна як боротьба за захист і досягнення цілей/ *Krieg als Kampf um Schutz und Zielerreichung*

Концептуальна метафора *Krieg als Kampf um Schutz und Zielerreichung* розглядає війну як засіб захисту та самозбереження. Ця метафора формує сприйняття війни як оборонного заходу, що має на меті захистити територію, населення та національну безпеку.

Видання *ZEIT* у статті „*Pistorius sagt Ukraine neues Waffenpaket mit 500 Millionen Euro zu*“ використовує цю метафору так:

„*Die Ukraine bekommt für ihren Abwehrkampf gegen Russland ein neues deutsches Waffenpaket.*“ (Україна отримає новий німецький пакет озброєнь для оборонної боротьби з Росією) (89, abgerufen am 30.05.2024).

У цій цитаті вираз *Abwehrkampf* використовується для опису дій України, підкреслюючи її правомірне право на самозахист. Постачання зброї тут подається як виправданий засіб підтримки захисту від зовнішньої агресії, а не як сприяння ескалації.

У статті „*Stiller Abschied von der Ukraine*“ видавництва *Manova News*, метафора *Krieg als Kampf um Schutz und Zielerreichung* виражається у наступному уривку:

„*Gegenwind angesichts des Wirbels, den Selenskyjs Ideen in der westlichen Öffentlichkeit...verursacht hatte.*“ (Зустрічний вітер з огляду на резонанс, який ідеї Зеленського викликали в західній громадськості) (70, abgerufen am 31.10.2024).

Так метафора *Gegenwind* у цій цитаті показує негативне ставлення або опір Заходу щодо ідей Зеленського. У прямому значенні *Gegenwind* означає зустрічний вітер, що ускладнює рух вперед, створюючи фізичний опір. У метафоричному сенсі це описує ситуацію, коли ідеї або плани стикаються з протидією чи небажанням їх прийняти.

Така метафорична концептуалізація зустрічається і в статті „*Krieg gegen die Ukraine: So ist die Lage*“ видання *Süddeutsche Zeitung*:

„Der russische Präidentensprecher Dmitri Peskow stellte klar, das Erreichen der Kriegsziele in der Ukraine habe Vorrang vor möglichen Friedensverhandlungen.“ (Речник президента Росії Дмитро Песков чітко дав зрозуміти, що досягнення цілей війни в Україні має пріоритет над можливими мирними переговорами) (81, abgerufen 28.02.2023).

Тут концептуальна метафора війни як боротьби за досягнення цілей, де стратегічні інтереси та військові дії ставляться вище за дипломатичні переговори. У цьому контексті, війна зображується не як тимчасовий конфлікт, а як тривала боротьба за конкретні політичні та територіальні цілі, де кожен крок спрямований на досягнення цих цілей, незалежно від можливих мирних угод.

Отже, концептуальна метафора *Krieg als Kampf um Schutz und Zielerreichung* акцентує увагу на війні як оборонній чи цілеспрямованій боротьбі, яка виправдовується необхідністю самозбереження. Вона формує уявлення про війну не лише як загрозу, а й як процес, у якому учасники мають конкретні прагнення та стратегії, що визначають їхні дії.

VII. Війна як жива істота / *Krieg als Lebewesen*

Концептуальна метафора *Krieg als Lebewesen* зображує війну як щось, що має своє життя, енергію і здатність діяти, підкреслюючи її рухливий і самостійний характер. У німецьких медіа війна часто представлена як сила, що росте, розвивається і поширюється. Ця метафора показує війну як непередбачувану і неконтрольовану силу, що діє поза межами людського контролю, підкреслюючи її неминучість і природність, немов вона має свої власні закони.

Наприклад, у онлайн-виданні фраза *FAZ* було використано таку фразу:

„Der Krieg kommt nun in jedes Haus“ (Війна тепер приходиться у кожен дім) (68, abgerufen am 21.09.2024).

Використання дієслова „*kommt*“ надає війні властивості суб'єкта з волею та наміром діяти, що підкреслює її всепоглинаючий і агресивний характер. Вона стає не абстрактним явищем, а конкретною загрозою, яка змінює життя людей і проникає в кожен дім, що створює образ війни як всезахоплюючого і непередбачуваного процесу. Ця метафора не тільки підвищує емоційну напругу, а й показує, як війна стає особистою і неминучою загрозою, що торкається кожного, навіть тих, хто безпосередньо не бере участі в бойових діях.

Отже, метафора *Krieg als Lebewesen* показує, як війна перетворюється на сильну, непередбачувану силу, яка вривається в життя людей, не залишаючи їм шансу втекти. Вона набуває рис не просто абстрактного явища, а реальної, агресивної загрози, яка створює відчуття її невідворотності для кожного. Таким чином, війна стає не просто соціальним чи політичним процесом, а й особистою трагедією, яка торкається кожного, підкреслюючи її загрозову і всепоглинаючу природу.

VIII. Війна як страждання/ *Krieg als Leid*

Метафора *Krieg als Leid* зображує війну як джерело глибоких фізичних, емоційних та психологічних страждань для людей, що її переживають. У цьому контексті війна не лише розглядається як руйнівна сила, а й як безжальне джерело болю та страждань для тих, хто потрапляє під її вплив. У медіадискурсі така метафора часто використовується для підкреслення жахливих наслідків війни для людей, надаючи їй риси чогось болючого, невідворотного і довготривалого.

Видання *Spiegel* так застосовує цю концептуальну метафору:

„*Ukrainisches Leid und russische Offenlegung – das geschah am 58. Kriegstag*“ (Українські страждання та російське викриття — це сталося на 58-й день війни) (76, abgerufen am 23. 04. 2024).

Ця фраза метафорично концептуалізує війну як страждання, підкреслюючи емоційний і фізичний біль, пережитий людьми в умовах конфлікту. Використання слова „*Leid*“ надає війні людський вимір, підкреслюючи, що конфлікт не лише знищує матеріальні ресурси, але й завдає глибокого болю цивільним особам, що стають найбільш вразливими. Війна постає не просто як геополітичне чи військове явище, а як джерело глибокого страждання для тих, хто її переживає. У такий спосіб війна не лише змінює фізичні реалії, а й стає символом безперервного страждання, яке визначає життєвий досвід тих, хто опинився в її тіні.

Отже, концептуальна метафора *Krieg als Leid* підкреслює той факт, що війна спричиняє не тільки фізичні руйнування, але й серйозні психологічні та емоційні страждання для людей. Вона перетворює війну з політичного чи військового явища на особисту трагедію. Ця метафора посилює відчуття безвиході та постійного страждання, яке визначає досвід тих, хто безпосередньо стикається з війною, підкреслюючи її руйнівні та тривалі наслідки.

IX. Війна як гра/ *Krieg als Spiel*.

Метафора *Krieg als Spiel* підкреслює ідею, що війна може бути зведена до елементів стратегії, ризику та маніпуляцій, подібно до гри, де учасники намагаються контролювати ситуацію через ходи або рішення. Це порівняння пропонує певне знецінення війни, адже гра часто асоціюється з розвагою, а не з реальними людськими жертвами та руйнуваннями.

Наприклад, у онлайн-видання *Stern* пише так:

„*Ein gefährliches Spiel, das dem Kreml in die Hände spielt*“ (небезпечна гра, що грає на руку Кремлю) (77, abgerufen am 04.09.2024). У наведеній цитаті мова йде про ситуацію, коли політики в США та Європі розглядають або ставлять під сумнів допомогу Україні в умовах війни, що може призвести до непередбачуваних наслідків, що в кінцевому підсумку вигідні для Кремля.

Метафора *Krieg als Spiel* у цьому контексті посилює ідею політичної гри, де участь у виборах та рішення щодо підтримки України стають частиною міжнародної стратегії, в якій усі учасники мають свої інтереси та маніпулюють реальністю з метою досягти вигоди. Водночас, з огляду на негативний контекст, це також вказує на небезпеку, що така "гра" може призвести до неочікуваних і негативних наслідків для всіх учасників, окрім Кремля, що фактично отримує перевагу від цих політичних маневрів.

Таким чином, ця метафора не тільки підкреслює стратегічний характер конфлікту, але й показує, як політичні рішення можуть бути поставлені в контекст невідповідальності або легковажності.

Отже, метафори війни виконують важливу роль у формуванні різних аспектів сприйняття збройного конфлікту. Вони не лише описують фізичні або політичні процеси, а й відображають психологічні, соціальні та емоційні наслідки війни. Виявлені концептуальні метафори, такі як *Krieg als Verbrechen*, *Krieg als wirtschaftlicher Wettbewerb*, *Krieg als Geschäft*, *Krieg als Naturkatastrophe*, *Krieg als Gewalt und Bedrohung der Sicherheit*, *Krieg als Druck*, *Krieg als Lebewesen*, *Krieg als Leid* та *Krieg als Spiel* допомагають глибше зрозуміти складність війни як соціального, морального та психологічного феномена, а також впливають на формування ставлення до конфлікту в суспільстві.

2.2. Метафоричне позначення осіб на війні в німецьких медіа

Одним із ключових аспектів мовної репрезентації війни є метафоричне позначення осіб, що беруть участь у військових діях. Засоби масової інформації, формуючи суспільне сприйняття війни, використовують метафори для позначення воїнів, цивільних осіб, лідерів чи ворогів. Такі метафори не лише описують дійсність, але й впливають на те, як аудиторія розуміє і оцінює події війни.

Наприклад, метафора „*Kriegstreiber*“ (Розпалювач війни), якою у видавництві *Stern* описують Путіна, є яскравим прикладом метафоричного позначення особи через роль, що їй приписується в контексті війни (78, abgerufen am 15.05.2024). Вона не лише вказує на участь Путіна в конфлікті, а й надає йому активну роль ініціатора війни, таким чином підкреслюючи його відповідальність за її початок. У цьому контексті президент країни агресора асоціюється не з простим учасником, а з тією особою, яка свідомо провокує або сприяє ескалації війни.

Метафора „*Kriegstreiber*“ має виразно негативну емоційну забарвленість, що не просто описує ситуацію, а й сприяє формуванню в аудиторії негативного ставлення. Цей термін підкреслює агресивний характер дій Путіна, що вказує на його активне бажання розв'язати конфлікт.

Часто в медіа можна зустріти метафору „*beleidigte Leberwurst*“ (ображена ліверна ковбаса), яка є яскравим прикладом гумористичного і дещо зневажливого способу позначення людини, що ображена, роздратована або яка є надмірно чутливою і реагує на дрібні образи, як ліверна ковбаса. Таку метафору було застосовано у статті онлайн-видання *Tegesspiegel* (87, abgerufen am 02.06.2024) для опису канцлера Шольца, де ця метафора вказує на його емоційну реакцію на критику та конфлікт, одночасно надаючи ситуації елемент абсурдності.

Вибір саме цієї метафори вказує на певну стереотипізацію поведінки політика, підкреслюючи його схильність до образи й надмірної реакції на критику. Водночас, метафора має зневажливий відтінок і показує, що така поведінка виглядає не зріло в контексті високої політики. Вона спрощує ситуацію, надаючи їй елемент комізму, що може знижувати серйозність проблеми або робити її об'єктом насмішок.

Також німецькі медіа згадують і славетного українського пілота, якого прозвали „*Geist von Kiew*“ (Привид Києва) (72, abgerufen am 13.06.2024). Така метафора використовується як символ героїзму, національної гордості та стійкості в умовах війни. Ця метафора набуває значного емоційного та

символічного значення, адже «*привид*» вказує на щось невловиме, загадкове й водночас надзвичайно сильне. У контексті війни в Україні метафора створює образ пілота, який захищає небо над Києвом, демонструючи майстерність, відвагу та незламність.

Цей образ має подвійний ефект: з одного боку, він додає індивідуальності та людяності конкретному герою, підкреслюючи його роль як захисника, а з іншого — стає абстрактним уособленням усіх, хто бореться за незалежність країни. Крім того, метафора має елементи міфологізації, адже «*привид*» асоціюється з чимось надприродним і всемогутнім, що надихає та підтримує моральний дух суспільства. „*Geist von Kiew*” слугує важливим елементом національної пропаганди, підкреслюючи сміливість і незламність українських воїнів, а також надаючи символічну підтримку громадському духу під час війни.

Метафору „*Kanonenfutter*” (*гарматне м'ясо*) вживають декілька медіа, такі як *n-tv* (72, abgerufen am 02.12.2024), *Blick* (60, abgerufen am 24.10.2024), *Die Presse* (66, abgerufen am 27.06.2024), *Merkur* (71, abgerufen am 02.12.2024) та ін. З допомогою такої метафори людей зображують як безликі ресурси, споживані в ході бойових дій без урахування їхньої цінності як особистостей. Це слово походить з військової лексики і вказує на солдатів, які є просто живим м'ясом, яке використовується для атаки, а не має іншої вартості окрім того, щоб бути посланим на передову, де їх життя вважається жертвопринесенням для досягнення стратегічної мети.

Ця метафора має сильний негативний відтінок і акцентує на безжалісності та жорстокості у використанні людських ресурсів у війні. Вона підкреслює експлуатаційний характер війни, де життя солдатів не цінуються, а використовуються як інструмент для досягнення цілей. У цьому випадку „*Kanonenfutter*” позначає людей, чия доля розглядається як незначна, їх роль зводиться до того, щоб служити інтересам сильніших або більш впливових.

Метафора „*Schattenkrieger*“ у статті „*Putins Schattenkrieger treten ans Licht: Auf der Spur der gefürchteten Wagner-Gruppe in der Ukraine*“ видання

Aargauer Zeitung підкреслює специфіку діяльності військових угруповань, зокрема групи Вагнера, що діє у тіні, залишаючись значною мірою невидимою для суспільства (59, abgerufen am 22.06.2024). У контексті статті метафора „*Schattenkrieger*“ відображає їхню приховану природу, засновану на секретності, нелегітимності та асоціаціях із непрозорими методами ведення бойових дій.

Слово «*тінь*» у цій метафорі символізує невидимість, а також їхню роботу поза межами офіційної армії чи публічних військових дій, тоді як «*воїн*» асоціюється з бойовою активністю та агресією. Таким чином, „*Schattenkrieger*“ стають уособленням тих, хто виконує брудну роботу, залишаючись у тіні політичних інтересів або особистих амбіцій лідерів, таких як Путін. У статті їх виведення «*на світло*» (*ans Licht*) означає викриття їхньої ролі у війні, що дозволяє суспільству та міжнародній спільноті краще зрозуміти приховані механізми ведення конфліктів.

Крім того, метафора додає відтінок загрози й страху, адже „*Schattenkrieger*“ асоціюються з чимось недосяжним і невидимим, але при цьому смертельно небезпечним. У цьому випадку метафора не лише описує специфіку діяльності цих воїнів, але й сприяє формуванню негативного образу їхньої діяльності, що підкреслює аморальність, насильство та брутальність, які вони втілюють у контексті російської агресії в Україні.

Також, метафора „*der Drahtzieher*“ у статті „*Parallele Regierung*“ – *Wie der Drahtzieher hinter Selenskyj an Macht gewinnt*“ онлайн-видання *Welt* (88, abgerufen am 06.09.2024) використовується для позначення особи, яка впливає на ключові рішення та процеси, залишаючись у тіні. Це слово має значення «*той, хто смикає за нитки*» і вказує на прихований контроль над подіями. У контексті статті метафора натякає на неформальну, але вагому роль особи, яка, хоча й не перебуває на офіційній посаді, фактично керує процесами, здійснює прихований вплив або навіть маніпуляцію.

Застосування метафори „*Drahtzieher*“ щодо особи, що стоїть за Володимиром Зеленським, підкреслює ідею неофіційної влади, яка здатна

формувати політику чи приймати важливі рішення поза формальними демократичними процедурами. Вона акцентує на невидимій владі, яка маніпулює ситуацією на свій розсуд, створюючи образ людини, що має неабиякий вплив і використовує його з певними прихованими цілями.

Метафора також може мати негативний відтінок, вказуючи на можливу відсутність прозорості в управлінні, а також натякаючи на порушення принципів відкритої політики. У статті це поняття використано як засіб критики або привернення уваги до прихованої динаміки політичної влади, зокрема в умовах війни чи кризової ситуації, де неофіційні лідери отримують більше впливу.

На позначення біженців німецькі медіа використовують чимало метафоричних виразів. Наприклад, у онлайн-видавництві *Deutsche Welle* було використано такі метафори: „*Zustrom von Flüchtlingen*“, „*Flüchtlingen als einer Lawine*“ та „*Flüchtlingskrise*“ (63, abgerufen am 03.05.2024).

Метафора „*Flüchtlingen als einer Lawine*“ (біженці як лавина) відображає концептуалізацію міграції через природну стихію. У цьому контексті потік біженців зображується як непередбачуване і потенційно руйнівне явище, що неможливо зупинити простими заходами. У політичному контексті ця метафора використовується для підкреслення терміновості та необхідності негайних дій, щоб «стримати» потік біженців. Медіа використовують цю метафору для того, щоб звернути увагу на кризу, що вимагає швидкого реагування, і закликають до жорсткішої міграційної політики.

Фраза „*Zustrom von Flüchtlingen*“ (потік біженців) використовує потужну метафору, яка порівнює наплив людей з природною стихією, такою як ріка чи повінь. Ця метафора акцентує увагу на масштабності руху біженців, який виглядає як неконтрольований процес, подібний до ріки, що не зупиняється, ігноруючи індивідуальні обставини. В результаті біженці зображуються не як окремі люди з власними історіями та проблемами, а як частина масового явища.

Такий підхід деперсоналізує біженців, знижуючи їх до ролі безликої маси, що складно контролювати. Це може зменшити гуманітарний аспект міграційної

кризи та сфокусуватися на її логістичних та політичних викликах. Метафора потоку створює відчуття надзвичайної ситуації, яка може загрожувати системам прийому і підсилює відчуття кризи.

Політично, така метафора може використовуватися для виправдання жорсткіших заходів щодо біженців, представляючи їхній наплив як загрозу для суспільної стабільності. Це допомагає драматизувати масштаби проблеми, відволікаючи увагу від людського виміру міграції та підштовхуючи до прийняття рішень, спрямованих на обмеження чи контроль міграційних потоків.

Таким чином, метафора „*Zustrom von Flüchtlingen*“ формує сприйняття міграційної кризи, акцентуючи на її масовості та загрозовості, і водночас знижуючи гуманітарний аспект ситуації.

Термін „*Flüchtlingskrise*“ (криза біженців) в німецькому політичному та медійному дискурсі позначає ситуацію, коли наплив біженців призводить до серйозних соціальних, економічних і політичних наслідків у країнах їхнього прийому. У цьому контексті біженці розглядаються як основний фактор «*нестабільності*» або «*напруження*», що спричиняє кризову ситуацію в країнах, які їх приймають.

Термін „*Krise*“ тут є метафорою, яка підкреслює, що ситуація виходить за межі звичних можливостей державних інституцій і потребує негайного реагування. Криза передбачає не лише виклик, а й відчуття надзвичайної ситуації, що створює страх і тривогу в суспільстві.

Метафора „*Krise*“ також акцентує увагу на масовості проблеми, де біженці зображуються як безлике явище, яке може призвести до катастрофічних наслідків для приймаючих країн. Це дозволяє політикам та медіа фокусуватися на логістичних проблемах, таких як перевантаження соціальних служб, економічний тягар та зростання політичної поляризації через різні погляди на імміграцію. Метафора сприяє створенню образу загрози і підсилює відчуття, що країни можуть бути «переповнені» мігрантами, що в

свою чергу підтримує політику обмежень або жорсткішого контролю за міграцією.

Таким чином, використання терміну „*Flüchtlingskrise*“ в медіа та політичному дискурсі сприяє драматизації ситуації, зображаючи біженців як головний фактор кризи, що створює відчуття надзвичайного стану та потреби в термінових заходах.

Отже, метафори, що використовуються в медіа для позначення осіб, залучених до війни, не лише інформують про їхні ролі та дії, але й активно формують ставлення суспільства до цих фігур. Вони створюють емоційні наративи, які можуть підвищувати або знижувати значущість окремих подій, впливаючи на сприйняття війни та політичної ситуації в цілому. Ці метафори виступають важливими інструментами для маніпулювання громадською думкою, створення образів героїв і антагоністів, а також для відображення складних моральних і політичних динамік у війні.

2.3. Роль і функції воєнної метафори в німецьких ЗМІ

Культурні аспекти війни відображаються через традиції, символи і наративи, які формують колективну пам'ять. Війна має значний соціальний вплив, так як вона формує ставлення суспільства до конфлікту. Соціальні відносини, роль медіа, державна пропаганда і колективні наративи визначають, як суспільство реагує на війну. Психологічні аспекти війни охоплюють емоційні реакції суспільства і травми, викликані війною. Конфлікти можуть залишати глибокі рани в психіці людей, формуючи страхи, стрес та тривожність [11, с. 369–382].

Метафоризація війни виконує *когнітивну, емоційно-психологічну, соціально-культурну та ідеологічну* функцію. *Когнітивна функція* метафор у описі війни полягає в її здатності зображувати абстрактні явища війни в зрозуміліші та знайомі поняття. Наприклад, стратегічні або політичні аспекти

конфлікту можуть сприйматися через призму гри, що створює уявлення про війну як керований процес із визначеними правилами. [11, с. 369 – 382]

Наприклад, концептуальна метафора *Krieg als Kampf um Schutz* (війна як боротьба за захист) структурує сприйняття війни не лише як загарбницьку, а й як оборонну дію з виправданими цілями. В уривку „*Die Ukraine bekommt für ihren Abwehrkampf gegen Russland ein neues deutsches Waffenpaket.*“ (89, abgerufen am 30.05.2024) війна представлена як відповідь на зовнішню агресію, яка служить для захисту території і населення, а постачання зброї виправдовується як засіб підтримки правомірної оборони України.

Емоційно-психологічна функція метафор пояснюється тим, що метафори використовуються для отримання сильної емоційної реакції в читачів або слухачів. Вони впливають на емоційне сприйняття війни, формуючи як негативні, так і позитивні образи бойових дій. Наприклад, метафоричний вираз *сталева завеса* створює асоціацію з міцністю лінії фронту, викликаючи відчуття захисту, сили та надійності [11, с. 369–382].

Наприклад, метафора *Krieg als Gewalt* (Війна як насильство) має потужний вплив на емоційний стан читачів, підсилюючи відчуття загрози, тривоги та невпевненості. У цій цитаті: „*Ohne entschlossene Schritte der Verbündeten werde Russlands Präsident Wladimir Putin nur zu weiterem ‚Terror‘ ermutigt.*“ (84, abgerufen am 27.10.2024) слово *Terror* викликає асоціацію з безжалісним насильством і загрозою, що підсвідомо викликає тривогу за безпеку та життя. Порівняння війни з тероризмом створює образ війни як хаотичної, жорстокої сили.

Соціально-культурна функція полягає у відображенні історичних, соціальних та культурних контекстах певного суспільства через метафори, а також у формування метафорами колективної ідентичності та національної свідомості. Військові метафори часто підкреслюють зв'язок між військовими подіями та культурними нормами, традиціями і цінностями, що має особливе значення в умовах конфліктів та війни. Наприклад, метафоричне порівняння війни як *боротьби за свободу та незалежність* посилює відчуття єдності та

приналежності до нації, підкреслюючи цінність свободи як основної національної мети. [11, с. 369 – 382]

Наприклад, метафора *Krieg als Druck* (Війна як тиск) об'єднує суспільство, створюючи спільний досвід та розуміння війни як сили, що впливає на кожного. Це сприяє ідентифікації населення з військовими, які постійно перебувають у скрутному становищі. Коли журналісти в статті „*Zudem stehen die ukrainischen Truppen bei der Stadt Hirnyk unter Druck.*“ (Крім того, українські війська відчувають тиск в районі міста Гірник) (84, abgerufen am 27.10.2024) описують ситуацію як *stehen unter Druck*, це підкреслює необхідність моральної підтримки з боку цивільного населення, яке також відчуває соціальний тиск у вигляді мобілізації ресурсів заради перемоги. Це в свою чергу сприяє формуванню відчуття єдності навколо спільної мети та боротьби.

Ідеологічна функція метафор є одним із найпотужніших інструментів для впливу на суспільну думку та формування певного світогляду в умовах конфлікту. Ця функція дозволяє через метафори виправдовувати певні дії, посилювати національну мотивацію до боротьби, а також визначити ворога, підкріплюючи ці наративи моральними ідеями. Наприклад, метафоричний вираз *боротьба добра і зла* створює чіткий моральний поділ у сприйнятті війни. Використання такої метафори робить конфлікт чорно-білим – одна сторона сприймається як *добро*, а інша як *зло*. Такий підхід часто використовують для поляризації ворога і створення образу агресора. [11, с. 369 – 382]

Наприклад, метафорична концептуалізація *Krieg als Verbrechen* (Війна як злочин) дає змогу розділити сторони конфлікту на «жертв» і «злочинців», створюючи уявлення про морально прийнятне та неприйнятне. В уривку „*Nun ist im Urteil festgehalten, dass die Täter aus ‚politischem, ideologischem, rassistischem, nationalem oder religiösem Hass‘ heraus den Mord begangen hätten.*“ (79, abgerufen am 8.10.2024) ЗМІ підкреслюють ідеологічні мотиви злочинів, які

викликають ще більший суспільний осуд і посилюють негативне ставлення до агресорів, що сприяє формуванню певних ідеологічних поглядів у читачів.

За О. Харченко метафора виконує такі функції: номінативну, інформативну, евристичну, пояснювальну, стилетвірну, текстотвірну, жанроутворювальну, емоційнооцінну та ігрову [33, с. 247–250]. *Номінативна функція* метафори допомагає позначати нові явища, об'єкти або абстракції, для яких у мові ще не існує спеціальних термінів. Вона дозволяє описувати незвідане через знайоме, створюючи нові слова й поняття [33, с. 247–250].

Наприклад, метафора „*Kampf der Narrative*“ (*битва наративів*) з статті онлайн-видання *Euractiv DE* (67, abgerufen am 20.09.2024) виконує важливу номінативну функцію, позначаючи складне явище боротьби між різними трактуваннями подій, ідеологіями чи точками зору в політичному та медійному контекстах. Вона дозволяє зрозуміти абстрактний процес через образ боротьби або конфлікту, що робить його більш доступним і зрозумілим для аудиторії. Замість того, щоб використовувати складні терміни для опису боротьби за домінування наративів, метафора забезпечує просте і емоційно насичене уявлення про змагання за вплив на громадську думку.

Метафора вводить новий термін для позначення цього процесу, де конкуренція між наративами стає активною і напруженою боротьбою за увагу та підтримку. Вона дає змогу абстрактні ідеї, такі як боротьба ідеологій чи медіа-конфлікти, конкретизувати і перетворити на більш зрозумілий образ, який сприймається через знайомий контекст фізичної битви. Такий підхід дозволяє пояснити складні соціальні та політичні процеси, зробити їх більш емоційними й динамічними, підвищуючи експресивність і впливовість висловлювання.

Інформативна функція спрямована на передачу складної інформації у зрозумілій формі через асоціативні зв'язки. Метафора робить абстрактні ідеї зрозумілішими, формуючи образи, знайомі аудиторії. У науці, політиці чи медіа інформативна функція дозволяє спростити сприйняття складних концептів[33].

Наприклад, у статті видання *bpb* метафора „*Krieg um die Freiheit*“ (війна за свободу) (61, abgerufen am 30.11.2024) має важливу інформативну функцію, оскільки вона допомагає пояснити складні соціально-політичні процеси боротьби за демократичні цінності та права людини, особливо в умовах авторитарних режимів або під час великих суспільних змін. Вона використовує образ війни для конкретизації абстрактного поняття боротьби за свободу, роблячи його більш зрозумілим та емоційно насиченим. Війна в цьому контексті асоціюється не з агресією, а з героїчною та рішучою боротьбою за справедливість, що надає метафорі морального та патріотичного забарвлення.

Ця метафора дозволяє підкреслити серйозність процесів, що відбуваються в умовах обмеження свобод. Вона надає боротьбі за демократію і права людини конкретну форму, вказуючи на важливість цієї боротьби, яка часто вимагає великих зусиль і жертв. Це потужний інструмент, який робить боротьбу за свободу зрозумілою і переконливою, закликаючи до активності та боротьби за кращу, вільну майбутність.

Евристична функція сприяє відкриттю нових знань і формуванню інноваційних концептів шляхом несподіваних зв'язків між явищами. Вона стимулює уяву та дозволяє знайти нові способи осмислення реальності[33].

Наприклад, метафора „*Krieg als Labyrinth*“ (війна як лабіринт), зокрема в контексті статті „*Krieg in der Ukraine – Wege aus dem Labyrinth*“ (74, abgerufen am 03.07.2024), виконує евристичну функцію, оскільки вона стимулює глибше осмислення війни як складного, багатшарового феномену. Образ лабіринту підкреслює заплутаність і непередбачуваність стратегічних і політичних процесів, які супроводжують конфлікти. Війна, як лабіринт, є складною системою переплетених виборів і наслідків, де кожен крок може призвести до непередбачуваних результатів. Метафора дозволяє розглядати війну як процес, що складається з численних варіантів і можливих шляхів, що вимагають ретельного аналізу та обдуманих рішень.

Цей образ підкреслює багатшаровість війни, яка включає політичні, соціальні та економічні аспекти, що взаємодіють і створюють складні ситуації.

Війна не є лінійним процесом, а серією виборів, які впливають на подальший розвиток подій. Метафора лабіринту також стимулює осмислення війни як постійного пошуку виходу з цієї складної ситуації, де кожне рішення потребує аналізу можливих наслідків.

Використання цієї метафори допомагає краще зрозуміти політичні та стратегічні процеси, що відбуваються під час війни, і чому вони є настільки заплутаними. Вона підкреслює важливість кожного вибору в умовах конфлікту та необхідність ретельного аналізу перед прийняттям рішень.

Пояснювальна функція дозволяє зрозуміло пояснити складні явища чи процеси, використовуючи знайомі поняття. Це забезпечує легше сприйняття та осмислення абстрактного або технічного змісту[33].

Наприклад, метафора „*Informationskrieg*“ (*інформаційна війна*) має пояснювальну функцію, оскільки вона допомагає зрозуміти, як інформаційні технології і медіа стали важливими інструментами маніпуляцій і пропаганди в сучасних конфліктах. В контексті висловлювання „*Die Ukraine siegt im Informationskrieg*“ («Україна перемагає в інформаційній війні») (64, abgerufen am 07.04.2024) ця метафора вказує на боротьбу за вплив у цифровому просторі, де контроль над інформацією може мати вирішальне значення для успіху або поразки. Війна за інформацію включає не тільки фальсифікацію новин і пропаганду, але й маніпулювання громадською думкою через медіа, соціальні мережі та цифрові технології.

Метафора „*Informationskrieg*“ також підкреслює, що інформація стала стратегічним ресурсом, рівноцінним або навіть важливішим за фізичні ресурси в умовах сучасних конфліктів. Вона дозволяє пояснити, як війна за інформацію може включати кібернапади, створення дезінформаційних кампаній і боротьбу за контроль над медіа, що робить інформацію невід'ємною частиною військової стратегії. Ця метафора зміщує акцент з традиційних військових операцій до цифрових технологій і стратегій, де домінування в інформаційному просторі може визначити результат війни.

Стилетвірна функція додає тексту індивідуального стилю, робить його яскравішим, виразнішим і емоційно насиченим, що сприяє формуванню унікального стилю автора [33].

Наприклад, метафора „*Die Schlacht um die Wahrheit*“ (*битва за правду*) (75, abgerufen am 26.06.2024) має стилетвірну функцію, оскільки вона підсилює емоційне забарвлення дискусій і політичних дебатів, перетворюючи їх на інтенсивну боротьбу за важливу мету – істину та факти. Використання цієї метафори в медіа чи політичних текстах створює напружену атмосферу, де кожен аргумент або інформаційний потік сприймається як частина великої битви за правду. Це підкреслює важливість правдивої інформації в умовах, коли факти можуть бути маніпульовані або спотворені.

Метафора „*Die Schlacht um die Wahrheit*“ додає конфліктності і драматизму до обговорень, надаючи їм емоційного забарвлення і створюючи образ боротьби, де кожен учасник має свою мету – відстояти свою версію правди. Вона перетворює звичайну дискусію на боротьбу за досягнення важливої мети, де кожен аргумент має вагу і значення, а сама дискусія набуває характеру війни за факти.

Текстотвірна функція допомагає структурувати текст, створюючи зв'язність і логічну єдність у викладі. Завдяки цьому текст стає більш цілісним і зрозумілим [33].

Наприклад, Метафора „*Cyberkrieg*“ (*війна в кіберпросторі*), використана у статті *Taggesschau* „*Cyber-Krieg. Wie Ukrainer demoralisiert werden sollen*“ (86, abgerufen am 21.02.2024), виконує текстотвірну функцію, створюючи чітку концептуальну структуру для обговорення кібербезпеки, хакерських атак та цифрових загроз. Використання цієї метафори допомагає організувати текст, пов'язуючи різні аспекти кіберконфліктів і забезпечуючи ясність та зрозумілість для читача.

Метафора „*Cyberkrieg*“ дозволяє узагальнити різні аспекти кіберконфліктів, що можуть здаватися окремими, і зв'язати їх в єдину концептуальну структуру. Вона дозволяє пояснити, як кібернапади можуть

бути частиною більш широких стратегічних цілей, що визначають хід конфлікту, і допомагає структурувати текст, що стосується хакерських атак, технік оборони і контрзаходів. Це дозволяє читачу краще зрозуміти важливість і масштаби кіберзагроз.

Жанроутворювальна функція визначає характер тексту, впливаючи на його належність до певного жанру. Це сприяє відповідності тексту очікуванням аудиторії та вимогам жанрових норм [33].

Наприклад, у статті *Süddeutsche Zeitung* „*Kulturkampf in der Ukraine: Putin will die Seele der Ukraine vernichten*“ (82, abgerufen am 10.09.2024) метафора „*Kulturkrieg*“ (культурна війна) виконує жанроутворювальну функцію, визначаючи жанри, які зосереджені на обговоренні ідеологічних та культурних протистоянь. Вона формує текстові жанри, в яких автори займають позицію щодо боротьби за збереження або зміну культурних норм, таких як соціальні коментарі, політичні есе та культурні критики.

Метафора „*Kulturkrieg*“ фокусується на боротьбі за домінування певних культурних норм і ідеологій, що дозволяє авторам виразити свою позицію щодо важливих суспільних питань, таких як національна ідентичність, мова, релігія та цінності. Це створює основу для специфічних жанрів, що активно аналізують культурні впливи та зміни, а також для жанрів, що фокусується на політичних ідеях і боротьбі за культурні основи.

Метафора „*Kulturkrieg*“ створює поляризацію, яка важлива для багатьох жанрів, особливо тих, що займаються критикою або підтримкою культурних змін. Вона стимулює інтерес аудиторії до обговорень, де чітко виражені позиції, перетворюючи дискусії на боротьбу за важливі культурні цінності. Це також дозволяє активно обговорювати національну ідентичність та культурну опірність у контексті політичної боротьби.

Емоційнооцінна функція метафори полягає в здатності передавати емоції й оцінки, створюючи відповідний настрій у реципієнта. Вона дозволяє виразити емоційний стан, формуючи емоційну реакцію на текст чи висловлювання, що дає можливість більш глибоко відчувати переживання, закладені в словах [33].

Наприклад, метафора „*Blutbad*“ (кривава баня) у статті „*Blutbad am Markt in Donezk: Von Russland okkupiert, von der Ukraine beschossen?*“ (65, abgerufen am 22.03.2024) виконує важливу емоційну функцію, спрямовану на створення потужного емоційного відгуку у читача. Вона викликає шок та тривогу, акцентуючи увагу на екстремальних і жорстоких образах насильства, що дає уявлення про катастрофічні події, де смерть і страждання є неперервними. Це породжує у читача відчуття жаху та безнадійності, підкреслюючи безвихідність ситуації, коли жертви є невинними, а насильство — безжальним та бездумним.

Метафора „*Blutbad*“ підсилює відчуття безнадії, оскільки війна відображається як безжальна сила, яка поглинає все на своєму шляху, створюючи емоційний вакуум для цивільних осіб. Крім того, вона може викликати обурення та протест, оскільки описує насильство як злочин проти людяності, що стимулює потребу в діях для припинення війни. Метафора також підсилює контраст між мирними ідеалами та жорстокою реальністю війни, змушуючи читача усвідомити руйнівні наслідки конфлікту для цивілізації.

Ігрова функція додає тексту елемент гри, роблячи його цікавим і легким для сприйняття. Завдяки метафорам текст стає більш динамічним і творчим, дозволяючи поєднувати ідеї та образи, що можуть бути несподіваними, але при цьому захоплюючими [33].

Наприклад, метафора „*Schachkrieg*“ (шахова війна), використана в статті *Der Freitag* „*Patt? Der Ukraine-Krieg ist kein Schachspiel*“ (62, abgerufen am 01.10.2023), виконує ігрову функцію, поєднуючи стратегію гри в шахи з війною. Вона надає конфлікту відчуття планування, обережних рухів і стратегічних рішень, перетворюючи війну на складну гру, де кожен крок і стратегія мають значення.

Метафора „*Schachkrieg*“ підкреслює важливість стратегії в контексті війни, де кожен хід ретельно продумується і має довгострокові наслідки. Як у шахах, де гравці взаємодіють один з одним, передбачаючи відповіді супротивника, так і в війні кожна сторона намагається передбачити кроки противника і відповідно коригує свою стратегію. Вона створює враження, що

війна – це не просто хаотичне насильство, а динамічна гра, де кожен стратегічний крок важливий.

Отже, метафори виконують важливу роль у формуванні сприйняття війни та її наслідків через різні функції: когнітивну, емоційно-психологічну, соціально-культурну, ідеологічну, номінативну, інформативну, евристичну, пояснювальну, стилетвірну, текстотвірну, жанроутворювальну, емоційнооцінну та ігрову. Вони допомагають зображувати абстрактні аспекти війни через знайомі поняття, викликають сильні емоційні реакції, впливають на національну ідентичність і свідомість, а також формують ідеологічні наративи, що підтримують моральні чи політичні цілі. Медіа активно використовують ці метафори для поляризації конфлікту, визначення ворога і виправдання певних дій, що формує світогляд суспільства в умовах війни.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

Метафори відіграють важливу роль у медіадискурсі, оскільки вони не лише описують, а й конструюють реальність, спрощуючи складні явища, зокрема війни, і допомагаючи краще пояснити військові події та процеси. Вони використовуються не тільки як інструмент вираження, а й як механізм маніпуляції, здатний формувати громадську думку, впливати на політичні настрої та сприйняття зовнішньої політики.

У німецьких медіа війна часто описується через різні концептуальні метафори, які відображають різні аспекти цього явища. Метафора *Krieg als Verbrechen* вказує на війну як серйозне порушення законів і моралі, підкреслюючи відповідальність за скоєні злочини та посилюючи критику війни. Метафори *Krieg als wirtschaftlicher Wettbewerb* та *Krieg als Geschäft* акцентують на економічному вимірі конфліктів, розкриваючи зв'язок між війною та економічними інтересами.

Метафора *Krieg als Naturkatastrophe* підкреслює непередбачувану і руйнівну природу війни, схожої на стихійне лихо. Концептуальна метафора *Krieg als Druck* вказує на психологічний і політичний тиск, який обмежує свободу дій під час війни, формуючи внутрішній досвід учасників. Метафора *Krieg als Gewalt und Bedrohung der Sicherheit* висвітлює війну як джерело страху і нестабільності, що має великий вплив на цивільне населення.

Krieg als Kampf um Schutz und Zielerreichung акцентує на війні як боротьбі за самозбереження, де кожен учасник має чіткі цілі і стратегії. Метафора *Krieg als Lebewesen* показує війну як агресивну і непередбачувану силу, яка проникає в життя людей, ставши особистою трагедією. Метафора *Krieg als Leid* підкреслює не лише фізичні, але й психологічні страждання, перетворюючи війну на тривалу особисту трагедію для тих, хто її переживає. Метафора *Krieg als Spiel* підкреслює ідею, що війна може бути зведена до елементів стратегії, ризику та маніпуляцій, подібно до гри, де учасники намагаються контролювати

ситуацію через ходи або рішення. Всі ці метафори допомагають глибше зрозуміти різні аспекти війни, її вплив на суспільство та індивідів.

Концептуальні метафори, які використовуються в медіа для позначення учасників війни, є потужним інструментом для формування суспільного сприйняття війни та її учасників. Наприклад, метафора „*Kriegstreiber*“ позначає особу, яка ініціює конфлікт, підкреслюючи відповідальність і агресивність цієї особи, як у випадку з Путіним. Метафора „*beleidigte Leberwurst*” використовує гумор і зневагу для зображення емоційної реакції політиків на критику, спрощуючи ситуацію і роблячи її об'єктом насмішок.

Метафора „*Geist von Kiew*” перетворює українського пілота на символ героїзму та національної гордості, надаючи йому міфологічні риси. У той час як метафора „*Kanonenfutter*” відображає безжальне використання людських ресурсів у війні, показуючи солдатів як безликі жертви. Метафора „*Schattenkrieger*” підкреслює таємничу й аморальну діяльність військових угруповань, таких як група Вагнера, а „*der Drahtzieher*” натякає на прихований вплив на політичні процеси, створюючи образ неофіційного керівництва.

Метафори у медіа виконують кілька важливих функцій. По-перше, когнітивну функцію, допомагаючи зображувати абстрактні аспекти війни через знайомі поняття. По-друге, емоційно-психологічну функцію, оскільки метафори викликають сильні емоційні реакції, як у випадку з порівнянням війни з тероризмом, що підсилює відчуття загрози, насильства та хаосу. По-третє, соціально-культурну функцію, яка полягає в тому, що метафори відображають історичні, соціальні та культурні контексти, формуючи колективну ідентичність і підкреслюючи національні цінності. Також ідеологічну функцію, оскільки метафори використовуються для виправдання дій, поляризації ворога та створення моральних наративів, таких як "війна як злочин", що розділяє сторони на жертв і злочинців.

Метафори у медіадискурсі також виконують й інші функції, такі як номінативна функція, інформативна функція, евристична функція, пояснювальна функція, стилет вірна функція, текстотвірна функція,

жанроутворювальна функція, емоційнооцінна функція та ігрова функція. Таким чином, метафори не лише інформують, а й активно формують ставлення до війни, визначаючи моральні, політичні та соціальні уявлення в умовах конфлікту.

ВИСНОВКИ

Дискурс – це багатогранне явище, що охоплює усні та письмові висловлювання в певному контексті. Спочатку це був лінгвістичний термін, але з часом його значення розширилось, включаючи соціальні та екстралінгвістичні аспекти. У ХХ столітті дискурс став важливим інструментом для дослідження взаємодії знань, суспільної свідомості та влади. Дискурс є динамічним процесом, що змінюється під впливом нових знань і суспільних трансформацій.

Дослідження дискурсу підкреслюють його діалогічну природу: тексти не є ізольованими, а завжди є частиною ширшої комунікаційної мережі, що постійно взаємодіє. Дискурс також можна розглядати як систему мислення, яка не обмежується конкретними текстами, але об'єднує ідеї та принципи, що можуть існувати незалежно від конкретних висловлювань. Сучасні класифікації дискурсу враховують різні аспекти комунікації, такі як форма (усний чи письмовий), вид мовлення (монологічний або діалогічний), адресатне спрямування (інституційний чи персональний) і соціально-ситуативні параметри (політичний, медіадискурс, рекламний тощо).

Медіадискурс є складним явищем, яке включає різноманітні форми комунікації, спрямовані на передачу інформації та взаємодію з аудиторією через засоби масової інформації. Він поєднує різні типи дискурсів – політичний, культурний, соціальний – і активно формує реальність, об'єднуючи факти, думки та емоції в єдине смислове поле. Медіадискурс не лише передає інформацію, а й активно конструює її, впливаючи на суспільну свідомість, політичні, культурні й соціальні процеси.

Медіадискурс відіграє важливу роль у формуванні сприйняття світу, не лише для суспільства загалом, а й для кожної людини індивідуально. Завдяки медіа люди отримують інформацію, яка дозволяє їм розуміти та інтерпретувати навколишню реальність, формуючи своє бачення подій, процесів та ситуацій. Він активно сприяє формуванню суспільних цінностей, норм і стандартів поведінки через свою ціннісну функцію.

Одним із важливих інструментів у медіадискурсі є метафора. Метафора виконує функцію прикрашання мовлення, а також допомагає спростити сприйняття складних або абстрактних понять через знайомі образи. Існують різні погляди на метафору: традиційний підхід розглядає її як мовний інструмент, що прикрашає мову, тоді як когнітивний підхід визначає її як важливий механізм мислення, що допомагає осмислювати світ.

Особливу роль в медіа відіграють саме концептуальні метафори, які допомагають людям осмислювати складні абстрактні поняття через більш знайомі образи, що походять із фізичних чи соціальних сфер. Концептуальні метафори виконують когнітивні функції, полегшуючи сприйняття і структурування інформації, а також комунікативні функції, сприяючи точнішому і зрозумілішому спілкуванню.

Метафори відіграють важливу роль у формуванні громадської думки, адже вони не лише описують явища, але й впливають на сприйняття реальності. У німецьких медіа метафори війни широко застосовуються для пояснення складних військових подій, конструювання певних наративів і навіть маніпуляції.

У результаті аналізу публікацій таких видань, як *ZEIT*, *Welt*, *Süddeutsche Zeitung*, *Stern*, *Spiegel* та інших, було визначено основні концептуальні метафори, що використовуються для опису війни. Такими метафорами є *Krieg als Verbrechen*, *Krieg als wirtschaftlicher Wettbewerb*, *Krieg als Geschäft*, *Krieg als Naturkatastrophe*, *Krieg als Gewalt und Bedrohung der Sicherheit*, *Krieg als Druck*, *Krieg als Lebewesen*, *Krieg als Leid* та *Krieg als Spiel*.

Метафоричне позначення осіб є одним із ключових аспектів мовної репрезентації війни в німецьких медіа. Засоби масової інформації активно використовують метафори для позначення учасників війни: воїнів, лідерів, цивільних осіб або ворогів. Було виявлено такі концептуальні метафори, як *Kriegstreiber*, *beleidigte Leberwurst*, *Geist von Kiew*, *Kanonenfutter*, *Schattenkrieger*, *der Drahtzieher*, „*Zustrom von Flüchtlingen*“, „*Flüchtlingen als einer Lawine*“ та „*Flüchtlingskrise*“.

Такі метафори в німецьких медіа виконують роль не лише опису подій, а й створення емоційних наративів, що впливають на суспільне ставлення до війни, формують образи героїв, антагоністів і жертв. Вони стають інструментом для відображення складних моральних і політичних динамік у війні та формування громадської думки.

Проаналізувавши публікації німецьких медіа, було виявлено такі функції концептуальних метафор, як когнітивна, емоційно-психологічна, соціально-культурна, ідеологічна, номінативна, інформативна, евристична, пояснювальна, стилетвірна, текстотвірна, жанроутворювальна, емоційнооцінна та ігрова функція. Таким чином, концептуальна метафора є універсальним інструментом для пізнання, пояснення та інтерпретації явищ війни. Вона виконує ключову роль у формуванні суспільного дискурсу, впливаючи на колективну свідомість та сприйняття конфліктів у різних аспектах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістотель. Поетика. Пер. Б. Тена; вступ. ст. і коментарі Й. Кобова. К.: Мистецтво. Київ. 1967. С. 25 URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Aristotle/Poetyka_vyd_1967.pdf
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. 2-ге вид., доп. К.: ВЦ «Академія». 2009. С. 376.
3. Битко А. Теоретичні засади соціологічного дослідження політичного дискурсу. Український соціологічний журнал. 2015. № 1-2. С. 66–70.
4. Біскуб І. Лінгвістична категоризація: від Арістотеля до IMAL. Studia philologica. 2014. С. 11–18. URL: <https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/69/78>
5. Гаврилюк А. Метафора, її природа та роль у мові та мовленні. Національний технічний університет України. 2013. С. 29–33. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/b3847cd0-287e-4e63-8b43-40ee99c1964d/content>
6. Гуцол С. Метафора як спосіб символічного вираження внутрішнього досвіду особистості. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія «Філософія. Психологія. Педагогіка». 2007. № 3(21). Ч. 1. С. 109–116. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/78e3cf55-0763-407a-a422-f372196de713/content>
7. Застровська С., Пасик Л. Об'єктивація концепту PARTNERWANL у віртуальному дискурсі. Вісник Житомирського державного університету. URL: http://eprints.zu.edu.ua/5026/1/vip_56_18.pdf
8. Ковальська Н. Питання типології дискурсу. Науковий вісник Херсонського державного університету". Сер. : Лінгвістика. 2014. Вип. 21. С. 120–123. URL: <http://surl.li/zjkegz>
9. Комаха Л. Метафора «смислу» в аргументах логічного аналізу: знак – ідея – референт. Мультиверсум. Філософський альманах. 2015. Вип. 7-8.

- С. 56–64. URL:
https://www.researchgate.net/publication/338996035_Metafora_smislu_v_argumentah_logicnogo_analizu_znak_-_idea_-_referent
10. Коритнік Д., Баранова С. Медіадискурс як різновипланове явище сучасних медіадосліджень. Нова філологія. 2020. С. 266–271. URL:
<http://surl.li/tpffhx>
11. Корольова Т. Соріч Р. Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2021. С. 369–381. URL:
<https://www.lingstud.od.ua/archive/2021/33/26.pdf>
12. Крамарчук Х. Види та типи метафор у дизайні. Аналітичний метод пошуку органічної метафори. Вісник Національного Університету «Львівська політехніка». 2009. С. 44–52. URL:
<https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/5d50816d-7859-450a-95aa-b48f2c6ba8c1/content>
13. Левченко О. Термін прототип у лінгвокультурології. Вісник Національного Університету «Львівська політехніка». 2004. С. 58–60. URL:
<https://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-503-2004/termin-prototyp-u-lingvokulturologiyi>
14. Матвієнко І. Автор, текст, дискурс: філософські розвідки Мішеля Фуко. Мультиверсум. Філософський альманах. 2016. Вип. 3-4. С. 81–86. URL:
https://www.researchgate.net/publication/338995751_Avtor_tekst_diskurs_filosofski_rozvidki_Misela_Fuko/fulltext/5e38126ca6fdccd965822c21/Avtor-tekst-diskurs-filosofski-rozvidki-Misela-Fuko.pdf
15. Мірошніченко І.Г. Стислий текст в українському масмедійному дискурсі. Дніпро. 2020. С. 275.
16. Мірошніченко І. Сучасні підходи до типології мас-медійного дискурсу. матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф.. Вінниця. 2016 р.

- <https://crust.ust.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8537b0f2-f0d6-454a-9460-f111a7d77cf4/content>
17. Ніжегородцева-Кириченко Л. Імплементация прототипу в системі мови. Збірник наукових праць. «Філологічні студії». Луцьк. С. 392–400. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/701/3/1289.pdf>
 18. Овсієнко А. Класифікації метафори в сучасному мовознавстві. Соціум. Документ. Комунікація. Філологічні науки. 2018. С. 70–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sdc_2018_5_8
 19. Пасик Л. А. Вербалізація концепту KRIEG у німецькомовному газетному тексті. Applied Linguistics-3D: Language, IT, ELT: International Scientific and Practical Conference (May 12-13, 2022) Zhytomyr : Zhytomyr Polytechnic State University, 2022. Pp. 32–34.
 20. Пірог І. Метафора у складі аргументації німецького медіадискурсу. Закарпатські філологічні студії. 2018. с. 32. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/8/part_1/8.pdf
 21. Полюжин М. М. Когнітивний підхід до вивчення дискурсу. Іноземна філологія: український науковий збірник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка. 2008. Вип. 120. С 90–98.
 22. Прима В. Дискурс: погляди науковців на визначення та предмет вивчення. Видавничий дім "Гельветика". Ужгород. 2022. С. 98–103. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/22/part_2/18.pdf
 23. Прокопська М. Функціональні та лексико-семантичні особливості метафоричних позначень рис характеру людини в німецькій мові. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2020. С. 253–256. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/9278>
 24. Пянковська І. Концепція та методологія медіадискурсу. Закарпатські філологічні студії. 2022. С. 182–187. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/26/part_1/35.pdf

- 25.Рябокінь Н. О. Жанри медійного дискурсу. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 34 (73). № 4. 2023. С. 35–39. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/7.pdf
- 26.Рябчук А. Хурцидзе Т. Застосування дискурс-аналізу в сучасних соціальних дослідженнях. Наукові записки НаУКМА. Соціологія, 6. 2023. С. 3–15. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bcfe53a6-10a6-45e9-9124-d65ec7584f84/content>
- 27.Сахнюк О.Теорії метафори. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острого: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 6(74), червень. С. 30–33.
28. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава: Довкілля-К. 2008. Ст. 712.
- 29.Ситник І. Дискурс в сучасній лінгвістиці. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2020. С. 123–126. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39827/1/I_Sytnyk_NVMHU_46_KUBG.pdf
- 30.Слободян М. Метафоризація як когнітивний процес. Актуальні проблеми слов'янської філології. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. 2011. С. 460–467. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/71451/57-Slobodian.pdf?sequence=1>
- 31.Старко В. Класичний підхід до категоризації в мовно-когнітивних дослідженнях. 2013. С. 117–123. URL: https://www.researchgate.net/publication/344844544_Klasicnij_pidhid_do_kategorizacii_Movni_i_konceptualni_kartini_svitu
- 32.Стретович Т. Класифікаційне розмаїття метафор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2017. С. 232–239. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/404010.pdf>

33. Харченко О. В. Стилiстична фiгура метафора та її американськi комедiйнi рiзновиди. Науковi записки Нацiонального унiверситету "Острозька академiя". Сер.: Фiлологiчна. 2013. Вип. 36. С. 247–250.
34. Хорошун О. Концептуальна метафора: актуальнi засади дослiдження. Науковий вiсник Волинського нацiонального унiверситету iменi Лесi Українки. 2010. С. 222–225. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/6387/1/10hookma.pdf>
35. Черниш О. Сутнiсть характеристики понять «медiадискурсу» та «медiатекст» у сучаснiй медiалiнгвiстицi. Науковi записки. С. 309–313. URL: <https://core.ac.uk/reader/17191210>
36. Шевченко I. С., Морозова О. I. . Дискурс як когнiтивно-комунiкативний феномен. Пiд загальн. ред. Шевченко I. С.: Монографiя. Харкiв: Константа. 2005. С. 233–236.
37. Шевченко О. Когнiтивна лiнгвiстика як напрям мовознавчого дослiдження. «Молодий вчений». 2020. С. 142–146. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e4a003ee-6b7c-4498-b171-0669a5291dce/content>
38. Шерстюк Н. Дискурс: вiд становлення поняття до соцiально-конструкцiонiстських теорiй дискурс-аналiзу. Нова парадигма. 2013. С. 50–58. URL: <http://surl.li/senqcp>
39. Bally Ch. Le langage figuré. Traité de stylistique française. 1er vol., 2nde édition, Paris Librairie c. Klincksieck, 11, Rue De Lille. 1909. P. 184–202.
40. Benveniste E., Meek M. E.. *Problems in General Linguistics*. University of Miami Press, 1971.
41. Black M. More about metaphor. In A. Ortony (Ed.). *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press. 1993. pp. 19–41.
42. Busse D., Hermanns F., Teubert W.. *Begriffsgeschichte und Diskursgeschichte. Methodenfragen und Forschungsergebnisse der historische Semantik*. Opladen: Westdeutscher Verlag. 1994. S. 10–28.

43. Cotter C. Discourse and media. *Handbook of Discourse Analysis*. / Schiffrin D., Tannen D., Hamilton H.E. (eds). Malden/Oxford : Blackwell Publishers, 2001. P. 416–436.
44. Davidson D. What Metaphors Mean. *Critical Inquiry* 5. 1978. Pp. 31–47.
45. Fairclough N. Critical discourse analysis as a method in social scientific research. In *Methods of Critical Discourse Analysis*. 1st ed., SAGE Publications 2001. pp. 121–138.
46. Foucault M. *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*. Translated from the French by A. M. Sheridan Smith. Pantheon Books, New York. 1972.
47. Gibbs R., Steen G. (Eds.). *Metaphor in Cognitive Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins. 1999. pp. 1–8.
48. Habermas J. *Vorstudien und Ergänzungen zur Theorie des kommunikativen Handelns*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp. 1995. S. 605.
49. Harris Z. Discourse analysis. *Language*. Vol. 28. № 1. 1952. P. 1–30.
50. Jäger S. Discourse and knowledge: theoretical and methodological aspects of a critical discourse and dispositive analysis. In *Methods of Critical Discourse Analysis*. 2001. pp. 32–62.
51. Kuhn T. S. Metaphor in science. In Andrew Ortony (ed.), *Metaphor and Thought*. Cambridge University Press. 1993. pp. 409–19.
52. Lakoff G. Johnson M. *Metaphors we live by*. London: The university of Chicago press. 2003.
53. Rosch E. Principles of categorization. In E. Rosch and B. B. Lloyd (eds), *Cognition and Categorization*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum. 1978. Pp. 27–48.
54. Titzmann M. KULTURELLES WISSEN - DISKURS - DENKSYSTEM: Zu Einigen Grundbegriffen Der Literaturgeschichtsschreibung. *Zeitschrift Für Französische Sprache Und Literatur*. vol. 99, no. 1. 1989. pp. 47–61.
55. van Dijk T. A. *Discourse and Knowledge: A Sociocognitive approach*. Cambridge: Cambridge University Press. 2014. Pp. 45–89.

56. Warnke I.H., Spitzmüller J. Methoden und Methodologie der Diskurslinguistik – Grundlagen und Verfahren einer Sprachwissenschaft jenseits textueller Grenzen. Methoden der Diskurslinguistik. Sprachwissenschaftliche Zugänge zur transtextuellen Ebene. Berlin/New York: de Gruyter. 2008. S. 3–54.
57. Wichter S. Gespräch, Diskurs und Stereotypie. Zeitschrift für germanistische Linguistik. 1999. S. 261–284.
58. Wodak R. The discourse-historical approach. In *Methods of Critical Discourse Analysis*. SAGE Publications, 1st ed.. 2001. pp. 63–94.

Ілюстративний матеріал

59. Aargauer Zeitung. Putins Schattenkrieger treten ans Licht: Auf der Spur der gefürchteten Wagner-Gruppe in der Ukraine. URL: <https://www.aargauerzeitung.ch/international/ukraine-krieg-putins-schattenkrieger-treten-ans-licht-auf-der-spur-der-gefuechteten-wagner-gruppe-in-der-ukraine-ld.2361680> (abgerufen am 22.06.2024)
60. Blick. Aus diesen Ländern rekrutiert Putin sein «Kanonenfutter». URL: <https://www.blick.ch/ausland/nicht-nur-nordkorea-aus-diesen-laendern-rekrutiert-putin-sein-kanonenfutter-id20256383.html> (abgerufen am 24.10.2024)
61. bpb. Kommentar: Der Kampf um die Freiheit an der äußeren und inneren Front. URL: <https://www.bpb.de/themen/europa/ukraine-analysen/281637/kommentar-der-kampf-um-die-freiheit-an-der-aeusseren-und-inneren-front/> (abgerufen am 30.11.2024)
62. Der Freitag. „Patt“? Der Ukraine-Krieg ist kein Schachspiel. <https://www.freitag.de/autoren/karsten-krampitz/patt-der-ukraine-krieg-ist-kein-schachspiel> (abgerufen am 01.10.2023)
63. Deutsche Welle. Die Lawine und der Flüchtlingsstreit. URL: <https://www.dw.com/de/lawine-losgetreten-regierung-streitet-weiter-um-fl%C3%BCchtlinge/a-18845812> (abgerufen am 03.05.2024)

64. Deutsche Welle. MacMillan: "Die Ukraine siegt im Informationskrieg". URL: <https://www.dw.com/de/macmillan-bisher-hat-die-ukraine-den-informationskrieg-gewonnen/a-61037717> (abgerufen am 07.04.2024)
65. Die Presse. Blutbad am Markt in Donezk: Von Russland okkupiert, von der Ukraine beschossen? URL: <https://www.diepresse.com/18016103/blutbad-am-markt-in-donezk-von-russland-okkupiert-von-der-ukraine-beschossen> (abgerufen am 22.03.2024)
66. Die Presse. Schickt Nordkorea jetzt „Kanonenfutter“ in Putins Ukraine-Krieg? URL: <https://www.diepresse.com/18610303/schickt-nordkorea-jetzt-kanonenfutter-in-putins-ukraine-krieg> (abgerufen am 27.06.2024)
67. Euractiv DE. „Kampf der Narrative“ zum Ukraine-Krieg am UN-Gipfel. URL: <https://www.euractiv.de/section/eu-aussenpolitik/news/kampf-der-narrative-zum-ukraine-krieg-am-un-gipfel/> (abgerufen am 20.09.2024)
68. FAZ. Mobilmachung in Russland: Der Krieg kommt nun in jedes Haus (abgerufen am 21.09.2024)
69. Manova News. Der Trümmerhaufen. URL: <https://www.manova.news/artikel/der-trummerhaufen> (abgerufen am 7.09.2024)
70. Manova News. Stiller Abschied von der Ukraine. URL: <https://www.manova.news/artikel/stiller-abschied-von-der-ukraine> (abgerufen am 31.10.2024)
71. Merkur. „Kanonenfutter“: Selenskyj warnt Nordkorea-Soldaten vor hohen Risiken beim Fronteinsatz. URL: <https://www.merkur.de/politik/ukaine-krieg-kanonenfutter-selenskyj-nordkorea-soldaten-risiken-fronteinsatz-russland-putin-zr-93445365.html> (abgerufen am 02.12.2024)
72. n-tv. „Geist von Kiew“ offenbar abgeschossen. URL: <https://www.n-tv.de/panorama/Russland-Ukraine-Krieg-Legendaerer-Kampfpilot-Geist-von-Kiew-wohl-schon-im-Maerz-abgeschossen-article23300080.html> (abgerufen am 13.06.2024)

- 73.n-tv. 22:14 USA kündigen Militärhilfe in Höhe von 725 Millionen Dollar an.
URL: <https://www.n-tv.de/politik/17-59-Mehr-Geld-mehr-Waffenexporte-Ruestungslobby-wirbt-bei-Merz--article23143824.html> (abgerufen am 02.12.2024)
- 74.ots. Krieg in der Ukraine – Wege aus dem Labyrinth. URL: https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20240703_OTS0053/krieg-in-der-ukraine-wege-aus-dem-labyrinth (abgerufen am 03.07.2024)
- 75.Spiegel. Der Kampf um die Wahrheit von Butscha. URL: <https://www.spiegel.de/ausland/krieg-in-der-ukraine-der-kampf-um-die-wahrheit-von-butscha-a-67ecaaca-5bb0-44b8-be00-3a89e7ffd29f> (abgerufen am 26.06.2024)
- 76.Spiegel. Ukrainisches Leid und russische Offenlegung – das geschah am 58. Kriegstag (abgerufen am 23. 04. 2024)
- 77.Stern. Der Ukraine-Krieg ist kein Schachwer so handelt, spielt nur Putin in die Händehspiel (abgerufen am 04.09.2024)
- 78.Stern. Putins Kriegstreiber: Russlands Nationalisten, Hardliner, Kremlflüsterer.
URL: https://www.stern.de/politik/ausland/putins-kriegstreiber--russlands-nationalisten--hardliner--kremlfluesterer_32812748-32812728.html (abgerufen am 15.05.2024)
- 79.Stern. Russische Militärs wegen neunfachen Mords verurteilt. URL: <https://www.stern.de/politik/ausland/krieg-in-der-ukraine--russische-militaers-wegen-neunfachen-mords-verurteilt-35212516.html> (abgerufen am 8.10.2024)
- 80.Stern. Selenskyj will eingefrorene russische Gelder für Waffenkäufe. URL: <https://www.stern.de/politik/ausland/krieg-in-der-ukraine--selenskyj-will-eingefrorene-russische-gelder-fuer-waffenkaeufe-35209230.html> (abgerufen am 7.10.2024)
- 81.Süddeutsche Zeitung. Krieg gegen die Ukraine: So ist die Lage. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/russische-invasion-krieg-gegen-die-ukraine-so-ist-die-lage-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-230228-99-765877> (abgerufen am 28.02.2024)

- 82.Süddeutsche Zeitung. Kulturkampf in der Ukraine: Putin will die Seele der Ukraine vernichten. URL: <https://www.sueddeutsche.de/meinung/ukraine-kultur-kulturkampf-kommentar-1.6318255?reduced=true> (abgerufen am 10.09.2024)
- 83.Süddeutsche Zeitung. Selenskyj will eingefrorene russische Gelder für Waffenkäufe. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/krieg-in-der-ukraine-selenskyj-will-eingefrorene-russische-gelder-fuer-waffenkaeufe-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-241107-930-282390> (abgerufen am 7.11.2024)
- 84.Süddeutsche Zeitung. Ukraine-Krieg: Schwere Kämpfe entlang gesamter Frontlinie. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/die-lage-im-ueberblick-ukraine-krieg-schwere-kaempfe-entlang-gesamter-frontlinie-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-241027-930-271409> (abgerufen am 27.10.2024)
- 85.Süddeutsche Zeitung. Ukraine-Treffen wegen Bidens Absage in der Schwebe. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/die-lage-im-ueberblick-ukraine-treffen-wegen-bidens-absage-in-der-schwebe-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-241009-930-255442> (abgerufen am 9.10.2024).
- 86.Tagesschau. Cyber-Krieg. Wie Ukrainer demoralisiert werden sollen. URL: <https://www.tagesschau.de/investigativ/swr/russland-ukraine-cyber-krieg-100.html> (abgerufen am 21.02.2024)
- 87.Tagesspiegel. Melnyk möchte sich zum Abschied bei Scholz entschuldigen. URL: <https://www.tagesspiegel.de/politik/melnyk-moechte-sich-zum-abschied-bei-scholz-entschuldigen-8547823.html> (abgerufen am 02.06.2024)
- 88.Welt. Parallele Regierung – Wie der Drahtzieher hinter Selenskyj an Macht gewinnt. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/plus253372480/Ukraine-Parallele-Regierung-Wie-der-Drahtzieher-hinter-Selenskyj-an-Macht-gewinnt.html> (abgerufen am 06.09.2024)
- 89.ZEIT. Pistorius sagt Ukraine neues Waffenpaket mit 500 Millionen Euro zu. URL: <https://www.zeit.de/politik/2024-05/ukraine-krieg-pistorius-boris-waffen-paket-russland> (abgerufen am 30.05.2024).

90.ZEIT. Ukraine meldet fünf Tote und 24 Verletzte bei russischem Beschuss.

URL: <https://www.zeit.de/politik/ausland/2024-05/charkiw-drei-tote-russland-angriff-rettungskraefte> (abgerufen am 31.05.2024).